دور

تنقید

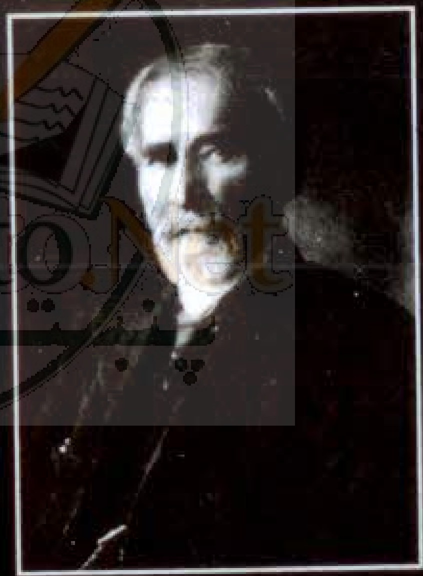

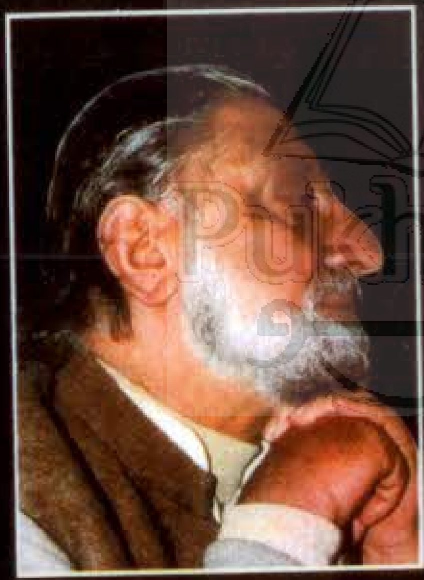

لیک: ولیم هنری هډسن

ترجمه: قلندر مومند

Ketabton.com

قلندر مومند
ریسرچ سیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول حقونه دَ قلندر مومند ريسرچ سېل
په حق کښې محفوظ دي

دَ کتاب نوم	تنقيد
ليکونکے	قلندر مومند
ځلورم ځل	2008
شمېر	1000
دَ چاپ ځائې	امن پرېس باچا خان مرکز پېښور
قيمت	80/-
دَ موندلو درک	يونيورسټي بک اېجنسي خېبر بازار پېښور

Pukhto.Net
پښتو

انتساب

۱. ګران دوست محمد خان کامل مومند
۲. محترم ډاکټر مظهر علی خان صاحب
۳. او دَ اولسی ادبی جرګې

پـه نـــوم

چې زه ئې دَ تنقيد په نظرياتی او عملی معنو پوه کړے يم.

قلندر مومند

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنقید

تلخیص او تنقیه

قلندر مومند

Pukhto.Net
پښتو

قلندر مومند ریسرچ سیل پېښور

(c) ketabton.com: The Digital Library

باعث تحریر آنکه

دَ بائرن دَ يو ډېر مشهور شعر ترجمه دا:

"سړے چې خپل نوم چاپ شوے ووينی نو خوشحالېږی کتاب بيا کتاب وی که هيڅ پکښې نه وی بيا هم."

ما چې دا مقاله ليکله نو خدائې ګواه دے چې دَ بائرن دا شعر مې ذهن کښې نه وه خکه چې يو خو دَ دې نه اګاهو هم زما تخليقات چاپ شوی دی او ما خپل نوم ډېر ځل چاپ شوے ليدلے دے او بله دا چې دَ دې مقالې دَ ليکلو مقصد هډو چاپ کول وو نه. دا خو هسې ښوروا کښې تيکه راغله.

دَ دې مقالې موضوع دَ تنقيد مطالعه ده دا دَ وليم هنری هډسن (متوفی ۱۹۲۰ء) دَ مشهور او معروف کتاب "انټروډکشن ټو دَ سټډی اؤ لټريچر" دَ يو باب تلخيص دے. دا باب دَ پښتو دَ ايم اے په تعليمی نصاب کښې شامل دے او دَ ايم اے شاګردان دَ دې کتاب په حقله ډېر مشکلات محسوسوی. په تېر مارچ کښې زما ځنې شاګردانو زه په دې مجبور کړم چې هغوی ته دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب سبقاً سبقاً ونښیم. ما د هغوی د اسانۍ دپاره د دې کتاب څو نوټونه واخستل او هغوی ته مې پرې لکچرونه ورکړل. د لیکچرونو په دوران کښې ما دا محسوسه کړه چې د څنو هغو ملګریو دپاره چې حالاتو ما نه لرې کړی دی دا نوټونه چاپ کړم او محض په دې غرض زه دې ته تیار شوم چې خپل نوم په چاپ کښې ووینم. دغو ملګریو کښې چې د ټولو نه اول کوم ملګرے زما ذهن ته راغلے وه هغه خوږ او ګران اجمل وه:

اے غائب از نظر که شدی هم نشین دل

می بینمت عیان و دعا می فرستمت

هډسن په خپله مقاله کښې د مغربي ادب څنو مشهورو لیکونکیو لیکونو او نظریو ته اشارې کړې وے. زما اراده دا وه چې دې مقالې سره یو "تعلیقات نُما" غُندې شے وُلیکم چې دغه مشکلات حل شی خو د وخت د کمی په وجه زه دې ته تیار نه شوم ولې د دغه مشکل د حل دپاره ما دا وکړه چې د مقالې په متن کښې چې مختصراً څومره کېدے شه ما څه لږ غُندې وضاحت وکړو او زما یقین دے چې که لُستونکی زما مجبوری د ذهن مخکښې راولی نو ما به د دې دومره کوتاهۍ دپاره معاف کړی. ما دا اراده بالکل پرېښې نه ده که ما ته هر کله فرصت ګُټو له راغلو نو زه به دا تعلیقات خامخا لیکم او که خدائې ته منظوره وه هغه به د دې مقالې د تکملې په

حېث د دې دویم ایډیشن سره شاملوم. وَ مَا توفیقی الا بالله.

ګرانو لُستونکیو به دا محسوس کړے وی چې دا مقاله دومره زر فهم ته راتلونکې نه ده او د هډسن د پوره عبارت د تلخیص په وجه شاید چې پکښې زما د طرفه هم اشکال پیدا شوے وی خو حقیقت دا دے چې د دې نه زیاته اسانی نه ما خوښوله او نه مې کولے شوه.

هډسن دا مقاله د دې صدۍ په سر کښې ختمه کړې وه نو ځکه د تنقید جدید ترینې نظریې چې د هغه د مقالې او د هغه د وفات نه پس ته خورې شوې دی هغه نه پاتې شوی دی مثلاً د تنقید په حقله مارکسی لیننی نظریه Marxistleninist theory یا د ژان پال سارتر Existentialism اوسنی نظریه چې د ادب او تنقید سره څومره تعلق لری بلکې د ټی ایس ایلیټ د روایت په نظریه هم پکښې څه نه دی وئیلی شوی. دغسې به ښاغلیو لُستونکیو ته دا هم محسوسېږی چې دې مقاله کښې د تنقید د ابتداء نه تر ۱۹۱۰ء پورې د تنقید د مختلفو نظریو بحث هم نه دے شوے. د دې وجه دا ده چې د ښاغلی هډسن مقصد دا نه وه چې د تنقید تاریخ بیان کړی هغه صرف د مبتدیانو (ښاغلیو لُستونکیو ته به احساس وی چې هډسن د مبتدی نه څومره لویه مطالبه کړې ده) د فائدې دپاره د تنقید د مطالعې اُصول بیان

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی دی او بس.

نو ځکه ما هم نه دغه بحثونه چېړلی دی او نه مې ورته اشاره کړې ده او که چا مشکل پسند لُستونکی ته پکښې په دې وجه څه کمے ښکاری نو زه دَ اول نه دَ دغه کمی اعتراف کوم.

دَ دې مقالې دَ لُستو نه مخکښې اَو پس چې زه دَ چا دَ تبحر علمی نه متاثره شوے یم او په دې سلسله کښې چې دَ کومو کومو استاذانو دَ علم نه ما فائده اخستې ده زه دَ هغو مننه کوم. دې استاذانو کښې ښاغلے دوست محمد خان کامل مومند، ډاکټر مظهر علی خان، پېغله مارګرېټ ایس هاربوټل، پروفېسر راول شکوه ملک او پروفېسر عزیز الصمد شامل دی.

قلندر مومند
۹ اپریل ۱۹٦۳ء

بسم الله الرحمن الرحیم

نحمده و نصلی علی رسوله الکریم و علیٰ اتباعهٖ و اهل بیتهٖ اجمعین.

تنقید څه ته وائی:

تنقید محاکمې ته وائی. او په عامو خبرو اترو او ادبی اصطلاح کښې ادبی نقاد هغه چاته وائی چې هغه دَ یو مخصوص خصوصیت او مشق له وجې ادبی تخلیقات څېړوی. دَ دغو تخلیقاتو دَ حُسن او قبح اندازه لګوی او بیا پرې یوه فېصله کوی. خو تنقیدی ادب کښې هغه ادب هم شامل دے چې پکښې څه "فېصله" نه وی او په دې طریقه دَ تنقیدی ادب لاندې هغه ټول ادب راځی چې دَ ادب متعلق لیکلے شوے وی. که دَ دغه لیک مقصد تجزیه وی که محاکمه یا شرح او که دغه ټول څیزونه پکښې مشترک وی.

شاعری، ډرامه، ناول او دَ ادب نور اصناف براه

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

راست ژوند سره تعلق لري. د تنقید تعلق دغه شاعرۍ، ډرامې، ناول او پخپله تنقید سره وي. که مونږ د تخلیقي ادب دا تعریف وکړو چې دا ادب د ادب د مختلفو اصنافو په ذریعه د ژوند ترجماني او شرح کوي نو تنقیدي ادب د دغه تخلیقي ادب او د دې د اصنافو ترجمان او شارح دے.

په تنقید اعتراض:

مګر په تنقید باندې کېدونکیو اعتراضونو کښې د ټولو نه لوئے اعتراض دا دے چې که زمونږ ادبي مطالعه کښې زمونږ د ټولو نه لوئے فرض دا وي چې مونږ دې د يو مصنف په مافي الضمير خان پوه کړو نو بيا په کښې د نقاد د واسطې څه ضرورت دے؟ مونږ که د شيکسپئير يا دانتے په حقله خان پوهول غواړو نو په خانې د دې چې د دې ليکونکيو تخليقات پخپله ولولو مونږ ولې د نورو لستونکيو په معلوماتو تکيه وکړو او د کتاب لستلو په خانې د کتابونو متعلق کتابونه BOOK ABOUT BOOK ولې ولولو. زمونږ ژوند ډېر لنډ تنګ دے او مونږ د وخت دومره فضول خرچي نه شو کولے. بيا په ننني زمانه کښې د حاشيو شرحو او نوټونو صنعت دومره ترقي کړې ده چې زمونږ لائبرېري د دغه صنعت د لاسه په اصلي کتابونو تنګې شوې دي او بيا د دغه کتابونو په حقله کتابونه او بيا د هغو په حقله کتابونه ليکلي کېږي چې اصلي ادب

کم او تشريحي ادب زيات شوے دے. نه يواځې دا بلکې اوس علم مونږ ته د اصلي ذرائعو نه نه حاصلېږي، بلکې دغه علم مونږ په سيکنډ هېنډ يا تهرډ هېنډ حېثيت حاصلوؤ. يو نقاد په ملټن تنقيد وکړي په دغه تنقيد يو بل نقاد خامه فرسائي وکړي او مونږ د ملټن په شاعرۍ او پيغام د خان پوهولو دپاره خامخا دا تنقيدونه لولو. د ملټن په حقله دغه نظريه د يو شيرر يا د يو ميتهيو آرنلډ کېدے شي. دې کښې اوس خطره دا ده چې مونږ به د شيرر او آرنلډ په مطالعه کښې دومره بوخت شو چې رانه به ملټن پاتې شي. او دا خو ظاهره خبره ده چې په يو کتاب باندې د ليکلي شوي تنقيد مطالعه د دغه کتاب د مطالعې نه زياته سودمنده کېدے نه شي. او دې کښې غټ نقصان دا وي، چې مونږ به د ادب او ادبي شخصيتونو په حقله خپله رائې نه بلکې د يو نقاد او يا د بل نقاد رائې لرو او دا به ډېره سطحي وي.

د تنقيد ضرورت:

په موجوده وخت کښې دا اعتراض وزني خو دے. خو د دې دا مطلب نه دے چې مونږ دې د تنقيد د فائدو نه منکر شو.

وړومبے خو دا خبره ياد ساتل پکار دي چې تخليقي ادب او تنقيدي ادب کښې د يو مطالعه کونکي د نقطهٔ نظر نه څه دومره لوئے فرق نشته مونږ د ادب دا تعريف

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوز چې ادب د هغو ځیزونو بیان وي چې ژوند کښې پکښې مونږ ډېره دلچسپي اخلو. اوس په ژوند کښې له ټولو نه زیات دلچسپ ځیز انفرادي شخصیت دے. او نقاد چې په یو ادبي تخلیق تنقید کوي نو ادیب د هغه شخصیت مطالعه او تجزیه هم کوي چې ده ئې په خپل تخلیق کښې اظهار کړے وي. نو په دې دلیل تنقید هم دَ ژوند سره هغه علاقه لري کومه چې شاعري او دَ ادب نور اصناف لري او داسې تنقیدي ادب هم دَ تخلیقي ادب یو قسم وګرځي.

په دې حال کښې دا مسئله اوس صرف دَ تنقید دَ صحیح او غلط استعمال مسئله پاتې شي. او دا مسئله څه دومره ګرانه مسئله نه ده. مونږ دَ خپلې تجربې نه هم دا مسئله زده کولے شو چې تنقیدي مطالعه کوم وخت سودمنده او کوم وخت مُضره ده؟

تنقیدي مطالعه هغه وخت ضرر رسانه شي چې مونږه دَ یو لوئي لیکونکي پځقله دَ یو بل لُستونکي رائې باندې تکیه وکړو او کتاب ته دَ براه راست رسایي په ځائې دَ دغه نقاد رائې خپله کړو. دا زمانه دَ خُلاصو زمانه ده او دَ علم دَ نورو څانګو غُندې اوس دا مصیبت ادب ته هم راغلے دے او دَ سړي زړه کله کله دا غواړي چې دَ ځنو هغو لیکونکیو په حقله چې نه خو ئې مونږ سره دَ لُستلو دپاره وخت شته او نه همت، دَ دغو خُلاصو په رائې

اعتبار وکړو او دَ نورو خلقو په شان مونږ هم خلق په دې مرعوب کړو چې ګني مونږ دغه لیکونکي لُستلي دي. دَ دغه غرض دپاره مونږ دَ هومر دَ اوډیسي په ځائې دَ دې کتابونو خُلاصه لُستل غوره ګڼو. اوس دا هم نه ده پکار چې سړے دې دَ دې مخالفت وکړي چې دا خُلاصه لُستل نه دي پکار. ځکه چې دا ناممکنه ده چې سړے دې دَ ټولې دنیا دَ لُستلو قابل کتابونه پخپله لُولي. که خبره دې ته راشي چې آیا که اوډیسي مونږ پخپله نه شو لُستلے نو دَ هغې خُلاصه دې هم نه لُولُو. نو زه دَ دې په حق کښې نه یم ځکه چې زما په خیال دَ دې شهکار متعلق لږ علم دَ دې نظم نه دَ مطلق ناواقفیت په مقابله کښې غوره دے ژوند ډېر مختصر دے او مونږ په ډېر محنت هم دَ دنیا ټول ادب نه شو لُستلے. نو ځکه چې څومره لُستلے شو دومره غنیمت دے. او که دا لُستل دَ بل چا په واسطه وي نو مونږ دې ترې مخ صرف په دې وجه نه اړوو چې دا دَ بل رائې ده. او دا کېدے شي چې دا مطالعه مونږ دې ته ولمسوي چې دَ دغه لیکونکي پخپله هم مطالعه وکړو. او یا دَ دې مطالعې نه په راتلونکي وخت کښې څه ادبي فائده واخلو. په دې سلسله کښې دَ والتیر مثال زمونږه ښه رهنمائي کولے شي. والتیر دَ اتلسمې صدۍ دَ عظیم ترینو لیکونکیو نه یو وه او ځکه دې ذاتي طور سره هم او دَ ادب تاریخ کښې دَ ده مقام په وجه هم ډېر اهمیت لري. دَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسې لیکونکي په حقله به ځنې سوالونه یو خل خامخا زمونږ ذهن کښې پیدا کیږي. د هغه مقصد څه وه؟ د هغه طریق کار او کارنامې څه وے؟ د هغه څومره لیکونه تاریخي اعتبار سره او څومره ادبي اعتبار سره اهمیت لري؟ د داسې سوالونو که یو عام خواب مونږ بیاموموم نو دا هم غنیمت دے. ځکه چې د والتیر د تصانیفو شمار د ٦٢٠ نه زیاتیږي او دا دیارلس شلې کتابونه هیڅوک هم نه شي لُستلے نو اوس که لارډ مورلے راپاسي او مونږ ته د څلورو سوؤ مخونو په کتاب کښې د والتیر په حقله د هغه ټول معلومات راکړي نو مونږ له پکار دي چې په شکریه ئې قبول کړو. د دې نه علاوه هره زمانه کښې ځنې واړه لیکونکي هم وي چې ښه لیکونه ئې کړي وي. اوس که څوک نقاد د دغو وړو لیکونکیو ښه لیکونه راټول کړي نو مونږ له پکار دي چې ترې فائده واخلو ځکه چې د دغه لیکونکیو ټول لیکونه لُستل نه خو مفید دي او نه ممکن.

مونږ له که یو طرفته د مصنفینو په حقله راتې ته مبالغه آمېز اهمیت نه دی ورکول پکار نو بل طرف ته د دې اُصولو نه هم انکار نه دی کول پکار چې زمونږ اصلي غرض د ادب مطالعه ده نه چې د دغه ادب شرح یا په دغه ادب د تنقید او تبصرې مطالعه. د ادبي مطالعې بنیادي غرض دا وی چې د مطالعه کونکي او د مصنف یا ادیب تر مینځه ذاتي باهمي تعلق قائم شي نو ځکه د دې

غرض دپاره د نقاد د واسطې او وسیلې څه خاص ضرورت نه پېښیږي. مونږ د یو لوئي کتاب پوره خوبي او حیات آموز محرکات هله محسوسولے شو چې دغه کتاب سره براه راست رابطه پیدا کړو. مفسر او مشرح دا خوبي او محرکات په ډیره وړه پیمانه مونږ ته رسولے شي. زما یو امریکني دوست چې د ادب ډیر نامتو اُستاذ دے، ما ته یو خل د خپل یو شاګرد قصه کوله. هغه ما ته ونیل چې زما شاګرد د شیکسپیئر په ډرامه "ټیمن او ایتهنز" باندې د تحقیق کولو په غرض ما نه پُښتنه وکړه چې دې سلسله کښې زه کوم کتاب ولُولم. او زما خواب ورته دا وه چې په "ټیمن او ایتهنز" باندې د ځان پوهولو دپاره د "ټیمن او ایتهنز" نه غوره کتاب نشته. زه دا حقیقت یو خل بیا سر دوباره کوم چې د یو کتاب د شرح یا د تبصرې مطالعه د هغه کتاب د مطالعې نعم البدل هیچرې نه شي کېدے. د دغه کتاب په مطالعه کښې چې مونږ کوم زیار او مېښود کوؤ هغه د ادبي کلچر د ذریعې په حیثیت د دغه کتاب په حقله د بل چا نه د حاصل کړی علم په نسبت په څو چنده زیات قدر او قیمت لري.

په تنقیدي ادب لُستلو کښې د یو بل نقصان هم ډیر لوئے احتمال شته. که مونږ ځان شرحو او تبصرو لُستلو ته وقف کړو نو مونږ ځان انفعالي طور سره د یو بل سړي رائې قبلولو او د هغه د فیصلو منلو ته وسپاړو، دا ډیره

(c) ketabton.com: The Digital Library

لویه خطره ده او چې څومره یو نقاد لوئے وی دومره دا خطره هم لویه وی. لوئے نقاد هغه ته وائی چې امتیازی علم پوهه او زورور شخصیت لری او داسې نقاد نه مونږ ډېر زر متاثره کېږو. د ده شعور فهم او ادراک، ته مونږ خپل شعور فهم او ادراک ډېر زر ایل کړو. نتیجه ئې دا شی چې مونږ د کتاب مطالعه د ده په سترګو شروع کړو. مونږ په کتاب کښې هم هغه څه وینو کوم چې دے وینی. چې چرته دے غلطی کوی. هلته مونږ هم ورسره خان رضاکارانه طور باندې غلطوو. چې کوم څیز د ده د نظر نه پاتې شی هغه څیز مونږ هم نه وینو او زمونږ مطالعه او ذهن د ده د مطالعې او ذهن غلامی قبوله کړی. په دې طریقه دې د کتاب او زمونږ ترمېنځه د ترجمان حېثیت نه بلکه د دېوال حېثیت اختیار کړی. د رهنمایی په ځائې دے زمونږ لار ونیسی او زمونږ ذهن په خپله کار کول پرېږدی.

لکه څنګه چې مخکښې ووئیلے شُو د تنقید د غلط استعمال نه د ډېرو سنګینو نتیجو راپېدا کېدو احتمال شته. خو د دې دا مطلب نه دے چې ادبی مطالعه کښې دې مونږ د تنقید د اهمیت نه سترګې پټې کړو. د دې مطلب خو به یا دا وی چې مونږ د خپل خان نه زیات هوښیار خلق نه تسلیموو او یا دا چې د نورو کسانو ژوره تجربه او برتر علمی قابلیت او هوښیارتیا هڅو زمونږ

پکارېدې نه شی.

د تنقید لوئے فرض دا وی چې زمونږ ذهن روښانه کړی زمونږ علم زیات کړی او مونږ کښې د علم حاصلولو تلوسه پېدا کړی. که چرې مونږ دا منو چې یو لوئے شاعر مونږ ته د خپلو تخلیقاتو په ذریعه د ژوند مقصد ښیی او مونږ خان سره په دغه معنیٰ کښې شریکوی. نو مونږ له دا هم منل پکار دی چې یو لوئے نقاد هم مونږ د ادب په معنیٰ پوهوی او خان سره مو په دغه معنیٰ کښې یو کوی. ربښتینے نقاد هغه علم لری چې د هغه د کار دپاره ضروری دے او د نقاد دغه علم زمونږ د علم نه زیات ژور، زیات پوخ او خکه زیات د قدر قابل دے. د دې نه علاوه هغه د بصیرت پوهې او شعور خاصه ملکه لری. نو دا به یقیناً ډېره لویه خورده ګیری وی که مونږ دا ووائیو چې داسې سړے به یوه ادبی فنپاره کښې زمونږ نه زیات څه نه وینی او دا به ډېر لوئے حماقت وی چې مونږ دا فرض کړو چې د ده په مدد به مونږ په دغه فنپاره کښې زیاته ښکلا، اهمیت او معنیٰ نه مومو. نقاد مونږ ته همېشه د نظر یوه نوې زاویه ښیی او زمونږ هغه تاثرات چې مونږ محسوس کړی خو وی خو ظاهرولے ئې نه شُو، څرګندوی. هغه کله زمونږ رهنما وی راته لار ښیی او کله زمونږ د لارې ملګرے وی او راته په لاره هغه څیزونه ښیی چې زمونږ نظر پرې ښوئیدلے وی. په دې طریقه هغه مونږ ته دا رازده

(c) ketabton.com: The Digital Library

کوی چې مونږ دې په زيات ژور نظر او فکر او بهتر قوت تنقيد دَ کتاب مطالعه وکړو. نقاد هغه وخت زمونږ نور هم زيات پکارېږي چې دے زمونږ فکر او نظريو سره اختلاف کوی او هغه دَ ايمرسن خبره چې مونږ ته محض "هدايات" نه بلکې "اشتعال" هم راکوی. که مونږ دَ هغه مطالعه په هغه نظر کوؤ په کوم چې پکار ده، او زمونږ ذهن حاضر او بېدار وی نو هغه سره اختلاف يا اتفاق دومره لوئے فرق نه پېدا کوی که مونږ هغه سره متفق يُو او که ورسره اختلاف کوؤ، په هر صورت به مونږ دَ هغه دَ بصيرت او قوت نه فائده اخلو.

نُکتې

ا. تنقيد څه ته وائی. دَ تنقيد عام تعريف.

ب. په تنقيد عام اعتراضونه. دَ نقاد دَ واسطې عدم ضرورت. والټير او مورلے.

ج. تنقيد هم يو تخليقی عمل دے او دَ تخليقی ادب سره مساوی حېثيت لری.

د. دَ تنقيد غلط استعمال. په پټو سترګو دَ نقاد هره خبره منل.

ه. دَ تنقيد صحيح استعمال. تنقيد زمونږ رهنمائی کوی.

۲

دَ پورتنی بحث نه بايد چې ښکاره وی چې دَ تنقيد دوه مقصدونه، تشريح او محاکمه وی. تر اوسه پورې دا دواړه مقصدونه نقادانو غبرګ او په يو ځائې استعمال کړی دی. دَ نقادانو اکثريت دا منی چې دَ تنقيد اصلی غرض دَ يوې ادبی فن پارې متعلق فېصله کول دی. خو دغه نقادانو دَ دغه غرض دپاره تشريح نه تل تر تله دَ يوې ذريعې کار اخستے دے. ولې دَ څه مودې راسې دَ نقادانو يوې ډلې دا نظريه شروع کړې ده چې دَ تنقيد صرف يو مقصد دے او هغه تشريح دے. دا ډله تشريح او محاکمه نه صرف بيل بيل بلکه متضاد څيزونه ګڼی. دَ دوئ دَ خيال مطابق دَ نقاد کار محض او محض دا دے چې دَ يوې ادبی فن پارې تشريح او وضاحت وکړی او بس.

Pukhto.Net پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

که چرې مونږ د يو ساعت دپاره د تنقيد دا تعريف ومنو نو سوال راپيدا کيږی چې د يو مشرح په حېثيت د نقاد فرائض څه وی. او که مونږ په دې لږ غور وکړو نو راته به ثابته شی چې په دې حېثيت کښې هم د نقاد کار لوئے او ګران دے. هغه به خان د هغه کتاب په مغز پوهوی، چې دې پرې تنقيد کوی. هغه به د دې کتاب د ښکلا تجزيه کوی د کتاب د عارضی او دائمی اهميت تعين به کوی د هغې د معنٰی تجزيه او ترتيب به کوی. د هغو فنی اخلاقی اُصولو وضاحت به کوی، چې د کتاب ليکلو په وخت کښې ئې مصنف شعوری يا غير شعوری طور سره خيال ساتلے دے. دے به د کتاب د اشارو وضاحت کوی او هغه څه به څرګندوی چې مصنف ئې په کنايه کښې بيان کړے وی. هغه به د کتاب د مختلفو حصو باهمی تعلق او بيا د دې حصو ټول کتاب سره تعلق بيانوی. هغه به د کتاب خوارهٔ وارهٔ عناصر راغُنډوی او خُلاصه به ئې وباسی او بيا به د کتاب په خصوصياتو بحث کوی. په دې طريقه به هغه د کتاب تشريح او وضاحت کوی. او مونږ به د کتاب په ماهيت مافيت روح او فن پوهوی او چې دا وکړی نو کتاب به د خپلې درجې ثابتولو دپاره ازاد پريږدی. د والټر پيټر د وينا مطابق د نقاد دغه درې فرائض دی چې د شاعر يا مصور خوبی محسوس کړی. د دې خوبيو تجزيه وکړی او بيا ئې

وضاحت وکړی.

د دې غرض دپاره به د هر يو نقاد خپل مخصوص طريق کار وی. هغه به يا خو خپله ټوله توجه په دغه کتاب مرکوزوی او يا به د دغه مصنف د نورو کتابونو په رڼا کښې د دغه کتاب وضاحت کوی او يا به د تقابلی مطالعې په رڼا کښې د کتاب تشريح کوی. هغه دا هم کولے شی چې يو قدم وړاندې لاړ شی او د کتاب تاريخی تشريح شروع کړی، خو که د هغه طريق کار هر څه وی د هغه مقصد به تل دا وی چې هغه خان هم په کتاب پوه کړی او مونږ هم. هغه به هيچرې هم د خپل ذاتی ذوق يا د نورو نقادانو د رائې په رڼا کښې په دغه کتاب څه حکم نه لګوی.

د مشرح په حېثيت د نقاد د مقصدونو او طريقو مفصل بيان ښاغلی پروفېسر مولټن په خپله يوه مقاله کښې کړے دے دوئ وائی چې نن سبا د تنقيد مقصد دا ګڼلے شوے دے چې نقادان دې د ادبی تخليقاتو معقوليت تلی او د دغې تخليقاتو د تقابلی اهميت اندازه دې لګوی. لارډ ميکالے چې د هغه نه زيات په دې مسئله هيڅوک هم د وئيلو حق نه لری (دا زما په خيال کښې د لارډ ميکالے د تنقيدی صلاحيتونو پحقله ډېره لويه مبالغه ده) خو نقاد يو باچا ګڼی، چې ليکونکيو لره په خپل دربار کښې د درجو مطابق د ناستې ځايونه ورکوی او حقيقت دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

دے چې نن سبا عام خيال هم دا دے چې د تنقيد محض
هم دا کار دے چې د ذوق د اُصولو مطابق د ليکونکيو او
ليکونو حُسن و قبح ښکاره کړي. او د ذوق د دې اُصولو په
حقله دا خبره منلے شي چې ګني دا اُصول يا خو هر چا
قبول کړي دي او يا د ادبي ښکلا په بنيادي تصوراتو د
غور و فکر په نتيجه کښې پيدا شوي دي. د دې په مقابله
کښې ښاغلی پروفيسر مولټن د تنقيد ځنې نوي اُصول جوړ
کړي دي چې دې ورته "استقرائي تنقيد" وائي. د مولټن د
نظريې نوم هم دا ظاهروي چې د دوئ په دې نوې نظريه د
جديد سائنس څومره زور اثر دے د دوئ د خپلې وينا
مطابق د دې نوې نظريې مقصد دا دے چې "ادبي بحث د
استقرائي علمونو دائرې ته راشي" داسې تنقيد ته د ادب
يو قسم نه بلکې د سائنس يو قسم وئيل پکار دي. نو ځکه
هغوی د نقاد نه دا مطالبه کوي چې هغه دې د سائنسدان
غُندې صحيح او غير جانبدار وي. استقرائي نقاد به لکه د
نورو سائنسي محققانو غُندې د "ادبي شهود LITRARY
PHENOMENA لکه څنګه چې هغوی ته ښکاره مشاهده
کوي او هغه قوانين او اُصول به راجمع کوي او ترتيب به
ورکوي د کومو په وجه چې دغه ادبي شهود رنګ او شکل
بدلوي او تاثر پيدا کوي. داسې ادبي نقاد د ادبي تخليقاتو
نه بغير د بل چا فيصله يا قانون نه مني".

د مولټن د دې نظريې مطابق دا نوے استقرائي

سکول د زور حکمي سکول نه په درېو خبرو کښې مختلف
دے. وړومبے خو دا چې حکمي تنقيد په ادبي تخليقاتو
کښې د درجه بندۍ قائل دے او درجه بندي د سائنس
برخلاف ده. د سائنسدان په حېثيت د استقرائي نقاد کار
په درجو کښې د فرق متعلق نه دے هغه صرف په اقسامو
کښې فرق تسليموي. هغه ته ادبي طريقې ښې بدې نه
ښکاري. مثلاً هغه به د شيکسپئير او بن جانسن مقابله نه
کوي. بلکه دے به په دغو دواړو ليکونکيو کښې صرف
هغه فرق ګڼي کوم چې په ګُل او د مرچو ونه کښې وي. دا
فرق د درجې نه بلکې د قسم دے. د ګُل بوټے خان ته خپل
خصوصيات لري او د مرچو بوټے خپل خواص. دا فرق
ترجيح نه پيدا کوي ځکه چې دواړو کښې د مقابلې دپاره
څه مشترک شے نشته. دغه شان يو ليکونکے د بل
ليکونکي نه جدا وي او دا فرقونه کتل او راغُنډول پکار
دي. خو د دوئ په بنياد د ليکونکيو درجې جوړول او يو
په بل حکم کول نه دي پکار.

په حکمي تنقيد او استقرائي تنقيد کښې بل فرق
دا دے چې د حکمي تنقيد بنياد په دې مفروضه دے چې
دا نام نهاد ادبي قوانين د اخلاقو يا د رياستي قوانينو په
شان د بره نه نافذ کېږي. او فنکار د ديو په منلو داسې پړ
دے لکه چې يو انسان د اخلاقو يا رياستي قوانينو په
منلو پړ وي. استقرائي نقاد د داسې قوانينو د وجود نه

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

منکر دے. د هغه په خیال د ادب قوانین هم داسې دي لکه چې د سائنسدان دپاره د فطرت قوانین. چې د بهر نه نه وي نافذ شوي بلکې حقیقت د قوانینو شکل اختیار کړے وي. د فطرت قوانین څه وي خو د هغه نظام یو تعمیمي بیان دے چې انساني نظر او فکر ئې مشاهده کوي. هم دغسې ادبي قوانین هم ګڼل پکار دي. دا ادبي قوانین هم د هغه شهود اظهار کوي کوم چې دے نه هغه کوم چې پکار دے. په دې شان د شیکسپئیر د ډرامې قوانین په شیکسپئیر د بهر نه منلي شوي قانونونه نه وو چې د هغو په منلو دې شیکسپئیر مجبور کړے شي. بلکې دا هغه قانونونه وو چې د شیکسپئیر د ډرامائي تخلیقاتو د تجزیې نه راوکښلي شوي وو. او مونږ چې دا وایُو چې شیکسپئیر د دې قانون یا د هغه قانون اطاعت کوي نو مونږ اطاعت د استعارې په معنو کښې داسې استعمالوُ لکه چې مونږ وایُو چې ستورې د کشش د قانون اطاعت کوي. نو ځکه د نقاد کار دا نه دے چې ووائي چې شیکسپئیر د فلاني مجرد قانون اطاعت کوي یا داسې قواعدو لاندې خان ګڼي چې هغه بالکل ازادانه طور باندې وضع شوي دي بلکې د نقاد کار محض دا دے چې هغه د شیکسپئیر د تخلیقاتو براه راست تجزیه وکړي او هغه اُصول تزې راوباسي (او بیا دوئ لره یو عام شکل ورکړي) د کومو لاندې چې دغه تخلیقات شوي دي.

دا څیز د استقرائي او حکمي تنقید تر مینځه یو بل فرق پیدا کړي. د حکمي تنقید بنیاد په دې مفروضه دے چې د ادبي تنقید خنې "مقرر معیارونه" دي چې ادب پرې خیرلے شي. مختلفو وختونو کښې مختلفو نقادانو دې معیارونو کښې ډېر ترمیمونه کړي دي ولې بیا هم د معیارونو د موجودګۍ نه انکار نه شي کېدے خو استقرائي تنقید د مقررو معیارونو وجود نه تسلیموي. نه صرف دا بلکې د استقرائي نقادانو خیال دے چې د داسې معیارونو وجود محال دے. ټول شهود د یو ارتقاء نه تېرېږي او دغسې ادب هم د ارتقاء نتیجه ده. د ادب تاریخ د تبدیلیو او ترمیمونو یوه نه ختمېدونکې سلسله ده او ځکه که څوک د دائمي اُصولو تلاش کوي نو دا تلاش به ئې خامخا ناکام وي ځکه چې د دې مطلب دا دے چې ګڼي مونږ "تکمیل" منو. او حقیقت دا دے چې یو څیز کښې هم تکمیل موندل ناممکن دي.

د دې بحث نتیجه دا شوه چې استقرائي تنقید به ادب په تحقیقي انداز کښې خیري. او د فن اُصول او قواعد به د فنکارانو د عمل نه راوباسي. او ادب به د فطرت د نورو څیزونو غُندې د مسلسلې ارتقاء لاندې ګڼي چې د سکول او د مصنف په بدلېدو به بدلېږي خو دا فرق به صرف د قسم فرق وي او په هر یو به د پوهېدو دپاره دا ضروري وي چې په هغه نظر دې وخیرلے شي چې د دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

قسم دپاره پکار دے او د بهر نه پکښې څه مداخلت ونه کړے شي.

که مونږ د تنقید دا فرائض ومنو نو د دې مطلب دا شو چې د تنقید نه خو د یو ادب پارې د خوبۍ سره څه کار شته او نه هغه ذاتي احساس سره چې مونږ ئې د دغه ادب پارې متعلق لرو. نقاد به لکه د سائنسدان محض او محض تحقیق کوی او د انفرادي ذوق، د مطلق او تقابلي ښانست او خوبیو به هڅو پروا نه لري. هغه د تیسن په الفاظو کښې "یو داسې عالم نباتات دے چې د هغه موضوع د نباتاتي ژوند شهود نه بلکې ادبي شهود دے".

استقرائي تنقید لکه چې تر اوسه پرې بحث وشو مونږ صرف دې نتیجې ته راولي چې د هر مصنف د تخلیق قانون هم دغه تخلیق کښې کتل پکار دي. او د دې کُلیې نه دا مزید نتیجه راپیدا شي چې د داسې قانون نفاذ د بل مصنف په تصنیف کول ناممکن وي. او ځکه دا قانون خو نه د فیصلې دپاره معیار ګرځېدلے شي او نه زمونږ رهنمائي کولے شي. دا نتیجه یوه مسئله پیدا کوی چې مونږ به ئې جائزه واخلو. خو في الحال مونږ د تنقید د یوې داسې نظریې تصور هم کولے شو چې هغه خو نه د حکمي تنقید حمایت مني او نه د استقرائي سکول غُندې د نقاد نه د اندازې لګولو او فیصلې کولو حق اخلي. د تنقید د دې طریقې بنیاد د ادب په اضافي اُصولو او تاریخي

تشریح باندې اېښودے شوے دے. او د تفصیل دپاره به ئې مونږ ښاغلی ایډمنډ شیرر ته رجوع کوؤ. شیرر ته لکه چې ئې مخکښې نوم اخستے شوے دے. د ملټن د مطالعې په دوران کښې یو ډېر مشکل پېښ شو. هغه د ملټن په حقله د والټیر او د لارډ میکالے متضادو رایو کښې راګېر شو. والټیر د ملټن سخته غندنه او میکالے ئې زبردسته ستائنه کړې ده. هغه د چا خبره منلے وے؟ د اتلسمې صدۍ د مشهور فرانسیسي مفکر او که د نولسمې صدۍ د لوئې هوښیار انګریز لیکونکي. شیرر په دې حېران وه چې دوئ دواړو لیکونکیو کښې د کوم یو رائې صحیح ده. او هغه په دې پوه شو چې دا دواړه غلط دي. دوئ یو هم د ملټن د مطالعې په سلسله کښې د لُستونکي مدد نه شي کولے ځکه چې دوئ دواړو کښې اعتدال او غیر جانبداری چې د هر چا نه زیاته د نقاد دپاره ضروري وي، نشته. دوئ دواړه د یو بل تردید کوی او زمونږ هیڅ رهنمائي نشي کولے مونږ به یا د یو خبره منو او د ملټن "پیراډائز لاسټ" به غندو او یا به د بل خبره منو او د دې نظم ستائنه به کوؤ او داسې به پخپله هیڅ نتیجې ته نه شو رسېدې. نو بیا د دې نظم په حقله ذاتي نتیجې ته رسېدو دپاره مونږ له کومه طریقه اختیارول پکار دي؟

شیرر وائي چې مونږ له د دې غرض دپاره "نوې تاریخي طریقه" استعمالول پکار دي. دا طریقه د هغه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

وېنا مطابق "زياته نتيجه خېزه او زياته منصفانه" ده خکه چې د دې غرض درجه بندي نه بلکې پوهه او فېصله ورکول نه بلکې وضاحت کول دي. د دې طريقې مقصد دا دے چې د تصنيف قدروقيمت دې د مصنف د مزاج نه او د هغه تبديلۍ نه چې دې مزاج کښې حالاتو پېدا کړي وه، ولګولے شي نو د ملټن د "پيراډائز لاسټ" د مطالعه په وخت کښې زمونږ فرض دا پکار دي چې تر څو کېدے شي د خپل طبيعت د کمزورۍ، يا د خپل وخت د ادبي ذوق نه پېدا شوي ټول رجحانات او جانبدارۍ د ذهن نه لرې کړو او د دې نظم د موضوع او ليک شان STYLE د صحيح قيمت لګولو دپاره د ملټن د مزاج او د هغه د ماحول مفصله تجزيه وکړو او دا وګورو چې په ملټن باندې کوم کوم ذهني فني او سياسي اسبابو خپل اثرات پېدا کړي وو. دغه اثرات بنه وو که بد، دې سره زمونږ هيڅ تعلق نشته اګر چې خنې خبرې پکښې مختلفې دي خو بيا هم تر دې حده د استقرائي نقاد په شان دا نقاد هم لا د محقق فرض ادا کوي. ولې له دې خايه شيرر د ملټن او د هغه د ملګريو ملګرتيا پرېږدي او د تشريح نه د محاکمې په طرف روان شي. دے وائي چې "د مصنف د مزاج او د هغه د عهد د تجزيې او مطالعې نه پخپله د تصنيف ربنتينے او صحيح فهم پېدا شي". او دا ربنتينے فهم يو داسې معيار پېدا کړي چې مونږ پرې د دغه تصنيف د مقام او قيمت اندازه لګولے

شو. د يو خارجي تنقيد په خائې اوس تصنيف پخپل خان پخپله محاکمه کوي. او د انساني ذهن د تخليقاتو په صف کښې د خپل مقام پخپله تعين کوي.

دلته د تنقيد د طريقو او فرائضو پحقله د نوو طريقو د تشريح موقعه نه ده، نو خکه د تنقيد په ضمن کښې د دې بنکاره رجحان په حقله چې د تنقيد اکې يو مقصد که نه وي نو لوئے مقصد خو ئې تشريح خامخا دے. د دوئ دواړو ليکونکيو د نظريو بيان کافي دے. مولټن که يو خوا د حکمي تنقيد حتمي مخالفت کوي نو بل خوا پروفېسر شيرر د حکمي تنقيد دپاره د انفرادي ذوق او ټرلو فارمولو په خائې پاخه او ژور بنيادونه لټوي. ولې دواړه نقادان د زړو نظريو تنګ تُرش سخت او ګوړو معيارونه غندي او په دې خواهش کښې شريک دي چې ادبي مطالعه کښې دې د سائنس وسعت غوېجه توب او نظم داخل کړې شي.

په تنقيد کښې دا نوي رجحانات ډېر لوئے اهميت لري. د دې رجحاناتو په پېروي مونږ د ادب او اديب پحقله ربنتينے علم موندے شو. لارډ مورلے يو خائې کښې په دې خبره ډېر خفګان بنکاره کړے دے چې انساني ذهن د زرګونو کالو راسې د ارسطو د الميې په تعريف بحثونو کښې بوخت پاتې شوے دے او دا ئې نه دي کړي چې د ارسطو د تعريف په خائې براه راست د الميې تجزيه او

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطالعه وکړي. لارډ مورلې وائي چې دا د انساني دانشمندۍ توهين وه. ادبي تنقيد په دې طريقه تل تر تله د اصطلاحاتو او استاذانه اختياراتو لاندې پائمال شوے دے او د انفرادي ذوق د بدلېدو رابدلېدو نه د بچ کېدو دپاره اکې يوه لار دا وګڼلې شوه چې يوې تيارې او مخکښې نه جوړې شوې ضابطې ته دې غاړه کېښودے شي. نو ځکه د هر مصنف اندازه د وضع شوو قانونونو مطابق کېده او ادب کښې هره نوې لار د زړو مثالونو مطابق سنجولې او خيرلې شوه. د زړو قانونونو دې غلامانه تقليد دا عام خيال پېدا کړو چې د يوناني او لاطيني ليکونکيو ليکونه مثالي او معياري دي او د دغې خيال نه په ادب کښې د کلاسيکي نظريې تصور پېدا شو او چې د کلاسيکي دور ختم شو نو بيا هم د نقادانو طريقه دا وه چې يو يا بل اديب يا د ادب يو يا بل سکول داسې تسليم کړي. لکه چې بس هم دوئ د ادب په اصلي معنٰی پوه شوي وو. او د دوئ نه پس دغه ادبي کمال موندل ناممکن دی. تنقيد يو روايتي علم وګڼلے شو چې په قوانينو کښې ئې نه څو ترميم کېدے شو او نه د څه اُصولو د پابندۍ احتياج ئې لرلو. نقادانو به د هرې هغې نوې لارې غندنه کوله کومه چې د دغو قوانينو سره سمه نه وه. او هم دغه وجه ده چې شيکسپئير تر ډېرې زمانې په فرانس کښې او په انګلستان کښې هم د ډېرو نقادانو د رائې مطابق "وحشي او غير فني" ګڼلے شو. ځکه

چې د شيکسپئير ډرامې د کلاسيکي ډرامو د قوانينو مطابق نه وے. او د کلاسيکي ډرامو د قانونونو خلاف ورزی پکښې شوې وه. دا تنقيد ماضي پرست وه او د خپلې ماضي پرستۍ له کبله ئې عملي طور سره د ارتقاء د اُصولو نه انکار کولو. او د نوي ادبي روح د نوو لارو موندلو حق ئې نه تسليمولو. د دغه نظريې خاوندانو دا لوئے حقيقت چې ورډزورته ئې اظهار کړے دے او ادبي تاريخ ئې تل تر تله مثالونه پېش کوي، هېر کړے وه. ورډزورته وائي "هر ليکونکے د خپل عظمت او طبعزادۍ مطابق د خپل تصنيف نه د لطف اندوز کېدو دپاره پخپله ذوق پېدا کوي." د ورډزورته د دې خبرې د نتيجې په طور مونږ دومره ورسره اضافه کوؤ چې د دې نه علاوه هر ليکونکے د خپل تصنيف د تنقيد دپاره معيار هم پېدا کوي.

د حکمي سکول د تنقيد د طريقو او نتائجو په حقله د دغې سکول د دوؤ لويو نقادانو ايډيسن او ډاکټر جانسن د تصنيفاتو نه مفصل علم حاصلېدے شي. ايډيسن په "پيراډائز لاسټ" د تنقيد کولو په موقع د شيرر غُندې دا نه دی کړی چې د ملټن د شخصيت او د هغه د عهد تجزيه وکړي بلکې د هغه طريقه دا ده چې د ملټن دا نظم د رزميه شاعرۍ د قوانينو په رڼا کښې وګوري. او د دغه قسم د شاعرۍ د خوبيو او ښکلا معلومولو دپاره ئې

(c) ketabton.com: The Digital Library

"ایلیډ" او "اینیډ" سره مقابله کړي. دا قوانین او دا ښکلا چرته ده او د دې د معلومولو طریقه به څه وي. د ایډیسن په خیال کښې به موږ د دې سوالونو خوابونه د هومر ورجل او ارسطو د مطالعې نه حاصلوو. او موږ به ملټن د دوئ په ګزونو کچ کوو. اوس دې سلسله کښې دا هېرول نه دي پکار چې د ملټن په باره کښې د تنقید دا طریقه استعمالول څه نه څه جواز لري چې ملټن د خپل نظم د لیکلو په وخت کښې خان ته هم دغه کلاسیکي مثالونه مخکښې ایښي وو او د دې اعتراف ئې هم کړے دے او خکه که ملټن پخپله په خپل خان تنقید کولے نو هم د ایډیسن طریقه به ئې استعمالوله. ولې د شیکسپئر معامله بالکل جدا ده. شیکسپئر خان ته د کلاسیکي ډرامې مثالونه وړاندې نه وو ایښي. نو خکه په هغه باندې کلاسیکي قوانین او معیارونه استعمالول صحیح نه دي. خو بیا هم د ایډیسن د دې طریقې د اُصولو تنګي نورو ډېرو خایونو کښې څرګندېږي. د مثال په طور هغه خائې کښې چې دې د ملټن د نظم په "قصه" (FABLE) لکه د ډرائیډن غندې دا اعتراض کوي چې د نظم واقعه "غمناکه" ده او د ارسطو دا قانون پکښې د نظر د وړاندې نه دے ساتلے شوے چې رزمیه نظم به هیچرې په غمناکه نتیجه نه ختمېږي. یا چې کوم خائې کښې ایډیسن د نظم په کنایه او تمثیلي بیان (ALLEGORY) دا اعتراض

کوي چې د نظم په دې انداز کښې د هومر او ورجل په خانې د سپنسر او اریاستو تتبع شوې ده. خو په یو خائې کښې ایډیسن داسې اعتراف کړے دے چې د هغې نه دا معلومېږي چې دې د ارسطو د قانونونو حتمیت نه مني. او ادب کښې د ارتقاء د اصولو قائل دے. د ملټن په کردارونو د بحث کولو په موقعه دے وائي "چې دلته او خنې نورو خایونو کښې د ارسطو د رزمیه شاعرۍ هغه قوانین نه شي نافذ کېدے کوم چې ده د هومر د مطالعې نه راوکښلي وو. خکه چې دا هر غیر جانبدار ناقد ته ښکاره ده چې که چرې ارسطو "اینیډ" لُستلے وے چې د ده د مرګ نه تقریباً سل کاله پس لیکلے شوے وه نو د ده دا قوانین به زیات مکمل وو". د ایډیسن دا اتفاقي اعتراف د هغو ټولو اُصولو بنیاد وګرځوي د کومو لاندې چې ده په ملټن تنقید شروع کړے وه خکه چې که د "اینیډ" په مطالعه ارسطو خپلو اُصولو کښې تبدیلي راوستے شي نو دا هم کېدے شي چې د "پیراډائز لاسټ" د مطالعې نه پس د ارسطو دا اُصول او قوانین نور هم بدل او "مکمل" شوی وے.

هم دغه حال د جانسن د تنقید هم دے د ده د تنقید نه هم موږ په دغه نتیجه رسو. لکه چې د میکالے وینا ده ډاکټر جانسن هغه شاعري د ټولو نه غوره شاعري ګڼله، کومه چې د ده په وخت کښې وه او د کومې چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهٔ دَ ماشومتوب نه ستائنې اوریدلې وے او پخپله ئې هم کوله. هغهٔ دَ تنقید ټول اُصول هم دَ دغه شاعرۍ مطالعه کښې کتل او نتیجه ئې دا وه چې دَ دغه شاعرۍ نه بغیر نوره شاعري دهٔ ته بې معنې او بې خوبۍ ښکاریدله. هم دغه وجه وه چې دَ شیکسپئیر او ملټن صحیح عظمت دَ دهٔ روزی نهٔ شو. او ګرے سره ئې سخته بې انصافي وکړه. او هر هغه ادبي تحریک ئې غندلو او ورپورې ئې ټوقې کولے. چې دهٔ پکښې دَ زړې لارې نه دَ بغاوت عنصر موندو. دَ مثال پهٔ طور دَ اتلسمې صدۍ پهٔ اخر کښې دَ دیملږ دَ نشاة ثانیه تحریک.

مونږ چې دَ ایډیسن او جانسن نه دَ وکټوریې دَ عهد هر نمائنده نقاد ته راشو نو یوه زبردسته تبدیلي محسوسه کړو اوس دَ تنقید دَ مقاصدو پحقله زړه نظریه کهٔ بالکل پرېښودې شوې نهٔ ده نو ترمیمونه خو پهٔ کښې خامخا شوی دی. زړې طریقې خو اوس بالکل متروکې شوی دی. دَ دې دا مطلب نهٔ دے چې ګڼی اوس ناقد خان قانون ساز او قاضي نهٔ ګڼي. یا دا نهٔ غواړی چې پهٔ دغو نامو دې یاد شي یا دَ ذاتي ترجیحاتو دپاره زاړهٔ قانونونه نهٔ استعمالوی. ولې کله کله دې دَ نوی سائنسي تصوراتو داسې نفاذ کوی چې دَ تنقید هغه زړه حکمي نظریه او دَ نقاد دَ قانون سازۍ حق بالکل نظر انداز کړی دَ دې هر څهٔ سره دَ تنقید پحقله یوه واضحه تبدیلي بیا هم محسوسېږی.

جدید نقاد تر ډېره حده اوس محض ښهٔ او خراب خطابونه نهٔ وېشی بلکه چې څومره کېدے شی هغه خان پوهول او تشریح کول دَ تنقید مقصد ګڼی. دَ هر ښهٔ څیز انتخاب چې دَ موجوده زمانې ټولو نه لوئے رجحان دے او ارتقائي طریقو دَ ناقد نظر ته وسعت او خلوص وربخښلے دے او دَ دې نه علاوه ئې هغه دَ شخصیت پهٔ ارتقاء او تاریخي ربط باندې پوه کړے دے. دا ټول عناصر پهٔ زوړ تنقید کښې مفقود دی.

مولټن چې دَ زوړ تنقید پهٔ حقله څهٔ وئیلی دی نو دَ ننني زمانې اکثر لُستونکی به ورسره اتفاق کوی. خو زما یقین دے چې دَ هغهٔ دَ ټولو نه لوېې نتیجې ته به صحیح وئیل ممکن نهٔ وی. زهٔ لا في الحال دَ هغهٔ پهٔ دې خیال څهٔ مفصل وئیل نهٔ غواړم چې ګڼی ادبي تنقید دَ سائنسي علمونو دائرې ته راوستل ممکن دی او کهٔ نه. هسې یوه خبره چې زما پهٔ خیال مولټن نه پهٔ دې سلسله کښې هېره شوې ده دا ده چې لکه هربرټ سپنسر وائی چې دَ سائنس کار تر هغه وخته نهٔ ختمېږی تر څو چې پهٔ استقرائی عمل سر ته رسیدلی تعمیم نه پهٔ استخراجي طریقه اُصول وضع نهٔ کړی.

مولټن به دَ سپنسر دَ دې وېنا پهٔ رڼا کښې اوس دې مسئلې ته څېلمه کېږی چې هغه به دَ شیکسپئیر دَ استقرائی تنقید نه پس پهٔ کومه طریقه دَ تعمیمي بیان نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

أصول وضع کوی. دَ مولټن ټولو نه لویه نتیجه چې زه ورسره اتفاق نه شم کولے د حکمی تنقید دَ مکملې غندنې په حقله ده. د استقرائی طریقې نتائج که هر څو قیمتی وی ولې دَ ادب طالب علم پرې دَ ټول عمر دپاره مطمئن کېدے نه شی او هر څو که دا طریقه دَ تنقید اهم ترینو طریقو نه یوه ده بیا هم دَ نورو ټولو طریقو نعم البدل ورته نه شو وئیلے.

دَ ادبَ دَ دې سائنسی نقاد (دَ مولټن دَ خیال مطابق) دَ مطلقې یا اضافی خوبی سره هیڅ کار نشته. هغه صرف په قسم کښې فرق تسلیموی. دَ درجې فرق هغه نه منی هغه به دَ شیکسپئیر دَ مطالعې نه دَ شیکسپئیر فنی قوانین او اُصول راوباسی او یو تعمیم به ئې کوی. دَ هغه دې سره څه کار نشته چې شیکسپئیر دَ ژوند دَ نقاد په حېثیت معقول تنقید کړے دے او که نه. او دغه اُصول او قوانین ښه دی او که بد.

ولې دا او دَ دې قبیلې نور سوالونه په خپل ځائې او ناګزیر دی. مونږ دَ دې سوالونو نه خان نه شو ژغورلے ځکه چې دَ دې سوالونو که نور هیڅ مطلب نه وی نو کم از کم په ادبی مطالعه کښې زمونږ رهنمائی خو کوی. نو ځکه زمونږ دا حق دے چې دَ دې سوالونو دَ ځوابونو مطالبه وکړو او دلته دَ ادب او سائنس تر مېنځه فرق راشی. دَ مثال په طور دَ علم طبقات الارض چې کوم شهود سره کار

پېښېږی هغه کښې دَ شخصیت عنصر، رښتیا، دروغ، جذباتی زور او فنی اثرات شامل نه دی. دا عناصر دَ هغه ادب دَ شهود جوهر دے چې دَ ژوند شرح دَ فن دَ پیکر په ذریعه کوی. او ځکه دَ دې اندازه به خامخا دَ وضاحت او دَ فن دَ خاصیتونو په بنیاد کېږی. دَ علم طبقات الارض په مطالعه کښې زمونږ کار صرف دَ یو څیز ماهیت او دَ دغه ماهیت تاریخ سره وی. مونږ چې په دې پوه شو یا پوه کړې شو چې دا څیز څه دے او تر دې حاله څنګه رارسیدلے دے. نو زمونږ کار ختم شی. ولې دَ ادب مطالعه کښې دا سوالونه مونږ یوې بلې مسئلې ته بوځی او هغه دا چې دَ دې څیز انسانی او فنی خوبی او عېبونه څه دی. دا وېنا غلطه ده چې کوم خلق ادب او سائنس یو ګڼی دَ هغوی دپاره خوبی او عېبونه وجود نه لری. سائنسدان هم دا خوبی او عېبونه تسلیموی او مولټن هم. ځکه چې کوم وخت هغه دَ خپل استقرائی وضاحت دپاره شیکسپئیر منتخب کولو نو هغه لکه زمونږ غُندې چې دَ "ذوق اُصول" منو، دَ شیکسپئیر دَ برتری قائل شوے وه. که داسې نه وے نو هغه به دَ شیریډان یا بل چرته ورکوټی لیکونکی استقرائی مطالعه کړې وه. خو هغه داسې ونه کړه او شیکسپئیر ئې ځکه خوښ کړو چې هغه ورته "عظیم" ښکارېدو. او په دې پوه وه. چې دَ هغه ډرامې یواځې دَ هغه دَ اسلوب اظهار نه بلکې دَ هغه دَ عظمت اظهار هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ے. په دې طریقه مولټن د یوې اندازې او حکم نه کار واخستو او "خوبی" ئې تسلیم کړه.

دا عین د فطرت مطابق ده څکه که مونږه تنقید هر څو سائنس وګڼو خو یوه محاکمه بیا هم کوؤ. د سکول ماشوم هم محاکمه کوی او کتابونو کښې درجه بندی کوی. تر هغې پورې هیڅوک هم مطالعه نه شی کولے تر څو پورې چې د مطالعې لاندې د کتاب پځقله یوه رائې قائمه نه کړی او چې هر کله مونږ ته یو کتاب څوک رامخکښې کړی نو مونږ پرې د هغه رائې غواړو. زمونږه ادبی مطالعه چې څومره زیاتیږی دومره د محاکمې دا مسئله ګرانیږی او چې چرته مونږ یو ځل یو متعصبانه حکم لګولے د ے هلته د مطالعې د زیاتیدو نه پس خپله رائې محفوظ ساتلو باندې مجبوریږو او مونږ خپلې نظریې بدلوؤ رابدلوؤ. حالانکې دغه نظریې یو ځل مونږ "حرف اخر" ګڼلې وے. په بنیادی مسئلو د نقادانو اختلاف کله کله سړی کښې مایوسی پیدا کوی خو محض په دې وجه به مونږ دا مسئلې یو خوا ته نه پرېږدو او نه به دا کوؤ چې د سائنسی محقق غُندې غېر جانبداره رویه اختیار کړو. استقرائی نقاد چې مونږ ته څه راکوی مونږ به ئې په شکریه قبلوؤ خو مونږ به د حکمی نقاد نه تل تر تله دا طمع لرو چې هغه به دا استقرائی عمل تکمیل ته رسوی او د دیو نتیجو په بنیاد به مونږ ته د ښه او خراب ادب فرق

ځرګندوی. دنیا له فرقه پیدا ده او په درجو کښې خامخا فرق شته:

هر آنکه حفظ مراتب نکند زندیق است

تر څو چې مونږ دا نه وی ګڼلے چې څنګه د طبقات الارض ماهر ته د زمکې هر قسم یو شان او مساوی حېثیت او درجه لری دغسې مونږ د ادب سائنسی طلباء هم ټول ادب یو شان ګڼو تر هغې به د ادبی درجه بندی ضرورت او د دې لویې مسئلې اهمیت محسوسیږی او که مونږ دا وګڼله نو بیا به مونږ په شهکار او د معمولی درجې ادب کښې که څېر وی فرق نه کوؤ. نو چې دا نه شو ګڼلے نو حکمی تنقید د خپلو ګذشته او آئنده غلطیو باوجود هم مونږ نه شو نظرانداز کولے څکه چې هم دغه یوه طریقه ده چې مونږ پرې دا مسئله حل کولے شو.

نُکتې

ا. استقرائی تنقید. نقاد د مشرح او مفسر په حېثیت.
په حکمی او استقرائی تنقید کښې فرقونه.

ب. تاریخی تنقید. د شیرر نظریه. د شخصیت، د عهد تجزیه.

ج. د حکمی تنقید مثالونه. ایډیسن او جانسن.

د. جدید نقاد. د حکمی تنقید جواز او ضرورت. درجه بندی ضروری ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳

تر اوسه پورې مونږ په تنقيد محض د ادب سره د تنقيد د رشتې د زاويې نه بحث کولو. اوس به مونږ د بحث يو بل اړخ شروع کوو.

مونږ تنقيد محض په دې غرض لُولُو چې په کوم مصنف يا کتاب تنقيد شوے وي. هغه سره زمونږ دلچسپي وي. خو د تنقيد د لُستلو په دوران کښې زمونږ پخپله په تنقيد نگار کښې هم دلچسپي پيدا شي. د مثال په طور زمونږ د آرنلډ "ايسيز ان کرټسزم" د ورډزورتھ يا بائرن او د شيلې يا کيټس متعلق د مفصل علم حاصلولو دپاره مطالعه کوو. او دغه کتاب د يوې ذريعې په حېثيت لُولُو. مقصد مو دا وي چې د دغو شاعرانو په حقله خپلو معلوماتو کښې اضافه وکړو خو د مطالعې دوران کښې دا

کتاب زمونږ د دلچسپي مرکز شي او د ذريعې په ځائې د مقصد حېثيت اختيار کړي. دا کتاب د آرنلډ د شخصيت فکر، طريقو او مقاصدو پحقله زمونږ توجه خان ته راکاږي مونږ به د آرنلډ ډېرو خبرو او نتيجو سره اختلاف کوو خو بيا هم د هغه د شخصيت فکر او طريقه تنقيد پحقله په دې کتاب کښې زمونږ په دلچسپي کښې هيڅ فرق نه راځي. د آرنلډ ذکر صرف د مثال په طور وشو دا خبره د هر لوئي او رښتينې نقاد په حقله صحيح ده. د دې نه دا نتيجه راوځي چې هر څو که تنقيد ادبي مطالعه کښې يوه امدادي ذريعه گڼلے شي دا صرف يوه ذريعه نه ده بلکې پخپله د ادب يو قسم دے او ځکه په دې حېثيت د غور لاندې د راوستلو جوګه دے.

چونکې شخصيت د ادب بنيادي حقيقت دے نو د دې دپاره مونږ به د نقاد شخصيت اول څېړو. زمونږ غرض به دا وي چې وګورو چې آيا دا نقاد د ترجمان شارح او حکم لګونکي د منصب مستحق دے او که نه. ځکه چې تر څو مونږ په دې مطمئن نه شو مونږ د هغه په خبرو يقين نه شو کولے نو ځکه وړومبے دا کتل پکار دي چې په نقاد کښې کوم کوم ضروري خصوصيات پکار دي. د ټولو نه وړومبے به مونږ په يو نقاد کښې دا ګورو چې دے تر کومه حده د ذهني تربيت او مزاج له اعتباره د يو مکمل نقاد نمونې سره مطابقت لري. او چونکې انسان بالکل

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

مکمل کېدے نه شي نو خکه به مونږ دا ګورو چې مونږ ده ته تر کومه حده دَ ده غلطي معاف کولے شو کومې چې ده دَ يو مکمل نقاد نمونې ته دَ رسېدو په لاره کښې کړې دي. هر رښتينے نقاد په ذهني طور بېدار، غوېجه، دَ بصيرت خاوند، تېز ذهن لرونکے او دَ آرنلډ دَ قول مطابق دَ دې قابل وي چې مونږ ته څيزونه لکه څنګه چې وي هغسې وښيي او دَ خپلو تعصبونو او رجحاناتو په رڼا کښې دغه څيزونه کتلو باندې لُستونکي مجبور نه کړي دَ دې مطلب دا شو چې نقاد دې هر قسم تعصباتو نه پاک او غېر جانبدار وي. نه خو دې هغه دَ خپل انفرادي ذوق په وجه او نه دَ خپل علم عقيدې، جماعت، فرقې او دَ قوم له کبله دې خپل ذهن جانبدار کوي. لکه څنګه چې مخکښې عرض وشو انسان بالکل دَ دې تعصباتو نه خالي کېدے نه شي. دَ ليسنګ غُندې لوئے نقاد دَ دې رجحاناتو نه بچ شوے نه دے نو دَ بل نقاد نه به څوک څه طمع ولري. نو پکار دا دي چې مونږ دَ نقاد ذهن په دې سلسله کښې دَ ډېرې محتاطې مطالعې لاندې ساتو او چې کله داسې نخښې ووينو چې نقاد يو يا بل طرف ته کږېږي نو دَ هغې وجوهات دې معلومه کړو او دَ دغه مخصوص مېلان يا رجحان دَ نتيجو په حقله دې دَ هغه دَ تنقيد نه اندازه ولګوو. يو نقاد چې په يو شاعر تنقيد کوي. دَ مثال په طور آرنلډ چې په ورډزورته يا شيلے تنقيد کوي نو مونږ

دې فوراً دا خيال وکړو، چې دَ نقاد دَ دې رويې وضاحت دَ هغه دَ مزاج دَ خصوصياتو نه کېدے شي او که نه. مونږ ته به دا ثابته شي چې کله کله يو ډېر ښکلے تنقيد محض دَ نقاد دَ تعصب له کبله بې قدره شي او مونږ پرې بيا اعتبار نه شُو کولے. دَ دې يو زبردست مثال دَ جانسن تنقيد کښې موندلے شي. جانسن چې هر کله په هغو ليکونکيو تنقيد کړے دے کوم چې دَ ده خوښ دي، يا چې دَ کومو ليکونکيو مقاصدو او طريقو سره دَ ده اتفاق او همدردي ده. نو هغه وخت دَ ده تنقيد بې شکه چې ډېر ښه او قابل داد دے خو چې چا سره دَ ده څه اُصولي اختلاف وه دَ هغه په حقله دَ ده تنقيد غېر متوازن دے. پوپ او ايډيسن دَ ده خوښ وو، خکه چې ده سره ئې نظرياتي اتفاق وه. ملټن سره دَ ده سياسي اختلاف او ګرے سره ئې ذاتي او ادبي اختلاف وه. خکه ئې هغه دواړه ستائيلي او دا دواړه غندلي دي. دا اعتراض په کولرج هم وارديږي. دَ شاعرانه وجدان او بصيرت له اعتباره کولرج دَ انګريزي دَ بهترينو نقادانو نه يو دے. ولې هغه دَ خپل مابعد الطبيعاتي مزاج او دَ څنو ليکونکيو دَ هغه احترام له کبله کوم چې دَ اوولسمې او اتلسمې صدي کلاسيکيانو دَ يونان او روم دَ ادب کولو، دې کوشش کښې اکثر ناکام شوے دے چې مونږ ته څيزونه لکه څنګه چې دي هغسې وښيي. دَ شيکسپئير په حقله دَ هغه دَ تنقيد ډېره ستائنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېږي. خو د خپلو ټولو خوبيو باوجود دغه تنقيد کښې ډېره لويه مبالغه ده. يو بل مثال موږ ته پخپله دَ آرنلډ دَ تنقيد نه حاصلېږي. آرنلډ هسې خو دَ غېر جانبدارۍ دَ ټولو نه لوئے وکيل وو خو خپل علم او دَ آکسفورډ تربيت هغه په دې مجبور کړو چې يوناني استاذانو له خامخا غېر ضروري اهميت ورکړي. هغه يو خط کښې مس آرنلډ ته ليکلي دي "شيکسپئير دَ هومر نه دومره وروستو دے لکه چې عدم کمال دَ کمال نه وروستو وي" دغسې دَ سکاټ په حقله دَ هغه دَ فېصلو نه دا معلومېږي چې هغه دَ کلاسيکي ادب دَ "مکملتيا" قائل وو.

موږ نور په دې مسئله څه نه وايُو دَ دې دومره بحث نه به دا ښکاره شوے وي چې دا تعصبات اکثر دَ نقاد ذهن داسې متاثر کړي چې دَ هغه تنقيد غېر متوازن شي او هغه غېر جانبداري پرېږدي. نو ځکه دَ هر نقاد دَ لُستلو په وخت کښې موږ ته پکار دي چې دا اندازه ولګوؤ چې دَ دهٔ تعصبات څه دي او دغه تعصبات موږ تر کومه حده معاف کولے شو.

د نقاد خصوصيت محض دَ هغه طبعي قابليت نه دے ځکه دلته اوس بل سوال دَ هغه دَ علم پېدا کېږي.

دا کېدے شي چې کله کله ادبي مسائلو کښې دَ يو کم علمه لُستونکي چې څه فني تربيت ئې هم نه وي، فېصله ډېره ښه او په ځائې وي او داسې هم کېدے شي

چې دَ دغو فېصلو په وجه دې څه ادبي مقام هم بيامومي. ولې دا يو حقيقت دے چې دَ منظم تنقيد دپاره علم او فني تربيت بې انتها ضروري وي او دَ تعليم نه دلته مطلب دَ علم تحصيل او دَ ذهن تربيت دے. علم ناقد ته دَ نظر وسعت او دَ فېصلې دپاره يو مخصوص بنياد ورکوي او ذهني تربيت دَ هغه دپاره ځکه ضروري دے چې دَ ذهن دَ تربيت په وجه ناقد دَ دغه علم نه فائده او کار واخلي. دَ مفسر او مشرح په حېثيت به دَ هغه اهميت دَ هغه دَ علم په نسبت وي چې څومره زيات دَ هغه علم وي دومره به هغه ښه مفسر او ښه مشرح وي که نه وي نو دَ هغه خبرې که هر څومره خيال انګيزې او دلچسپې وي هيڅ قدروقيمت نه لري.

ځکه اوس دلته دَ ايډيسن مثال ورکول مناسب دي هر څو که موږ دَ ايډيسن دا عقيده نه منو چې "ايليډ" او "اينيډ" دَ رزميه شاعرۍ حتمي قوانين ښيي ولې بيا هم موږ له دا ياد ساتل پکار دي چې دَ ملټن په "پيراډائز لاسټ" باندې تنقيد کول دَ يو داسې نقاد کار وو چې هغه دَ هغو استاذانو مطالعه کړې وے کوم ته چې ملټن خپل استاذان وئيل. او په دې دليل دَ يو نقاد دپاره چې په يوه ډرامه يا ناول باندې تنقيد ليکل غواړي، دا لازمي ده چې دَ دنيا دَ لويو ډرامو او ناولونو سره واقفيت ولري موږ به دَ آرنلډ دې وينا سره خامخا اتفاق کوؤ چې دَ يو نقاد دپاره

(c) ketabton.com: The Digital Library

کہ نہ وی نہ نو دومره علم خو پکار دے چې هغه دَ خپل ادب نه علاوه دَ یو بل ادب سره هم واقف وی. دا ادب چې دَ هغہ دَ خپل ادب نه څومره ډېر مختلف وی دومره به ښہ وی. دَ آرنلډ دا خبره هم مبالغه آمېزه نہ ده چې دَ دې نه علاوه دَ یو رښتینی نقاد دپاره خامخا دَ یورپ دَ ښہ ادب او دَ زوړ مشرق دَ ادب علم لرل فائده مند وی. هم دَ یو ادب مطالعه او علم به خامخا دَ نظر تنګی او فېصلو کښې عدم توازن پیدا کوی.

د نقاد دپاره ذهنی تربیت ډېر زیات ضروری دے ځکه چې دَ ذهنی تربیت ډېر لوئے عملی اثر وی. دَ یورپ او امریکې تبصره نګارانو کښې هم دغه کمے دے. یو نوے ناول چاپ شی او دوئ پرې تبصره لیکل شروع کړی، دې ناول کښې ښہ څیزونه هم وی خو دغه تبصره نګاران ئې دومره وچت کړی چې دَ دغه ناول نګار په وړاندې سکاټ او ډکنز محض مبتدیان ښکاره کړی. څو کاله تېر شی او دَ دغه عظیم ناول او دَ دې عظیم ناول لیکونکے دَ خلقو هېر شی او بیا دغه تبصره نګاران یو بل لیکونکے دَ "عظیم" ثابتولو کوشش شروع کړی. دَ دې وجه دا ده چې دغه تبصره نګارانو ته دَ خپلو فرائضو او دَ خپلو الفاظو دَ قدروقیمت احساس نہ وی او دَ دوئ دَ ذهنی تربیت دَ کمی په وجه دوئ کښې توازن نہ وی دا صحیح ده چې دَ دې مرض مکمل علاج صرف علم او ذهنی تربیت کښې دَ

اضافې په ذریعې ممکن نہ دے ولې دا خو کېدے شی چې علم او ذهنی تربیت کښې اضافه به تر ډېره حده هغه توازن او سنجیدګی پیدا کړی چې دَ هغې نه بغېر تنقید یو بېکاره شے دے.

د یو فنکار دَ کتاب لُستلو په وخت کښې ډېر داسې څیزونه دی چې دَ هغو خیال ساتل پکار دی. مونږ به دَ هغہ دَ ذاتی خصوصیتونو او دَ هغہ دَ علم نه ځان خبروؤ او ځان به په دې هم پوهوؤ چې دغه خصوصیتونو او دغه علم دَ یو مصنف په تصنیف دَ محاکمې په باره کښې نقاد سره څومره امداد کړے دے. یا دهٔ ته ئې کوم مشکلات پیدا کړی دی. مونږ به دَ نقاد دَ هرې جانبداری اندازه لګوؤ. دَ دغه جانبداری اصلی وجه او نتیجه به په ډېر احتیاط ګورو. مونږ به دَ هغہ دَ فېصلو بنیادونه څېرو او هغه معیارونه به سنجوؤ دَ کومو په بنیاد چې هغہ په صراحت یا په محسوس کېدونکی انداز کښې خپله فېصله کړې ده. مونږ له پکار دی چې دَ هغہ دَ کتاب عام روح نظر انداز نہ کړو. یو نقاد کېدے شی چې محض دَ یو مصنف دَ تشریح او تفسیر او هغہ سره دَ انصاف کولو په غرض تنقید کړے وی او دا هم کېدے شی چې یو نقاد محض دَ دې دپاره چې دَ دغه کتاب په بانه خپل علم او قابلیت ظاهر کړی، تنقید وکړی. یو نقاد مخلص او متوازن هم کېدے شی. چې غرض ئې دا وی چې دَ یو مصنف

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوبۍ دې بیان کړي. او داسې هم کېدے شي چې یو نقاد محض دَ مصنف دَ غلطیو نیولو او دَ هغه دَ تنقیص دپاره تنقید ولیکي. مونږ دَ ایډیسن دَ تنقید پحقله که هر خیال لرو خو مونږ له دا کتل پکار دي چې دَ هغه لهجه ډېره خوشګواره ده. دَ هغه دا عقیده وه چې دَ یو رښتینی نقاد فرض دا دے چې دَ نقصونو په ځائې دَ خوبیو تلاش کوي. دَ دې عقیدې لاندې هغه خپل لوئی فرض دا ګڼلی وو چې دَ یو لیکونکی پټې خوبۍ معلومې کړي. او دنیا ته هغه څه وښیي چې دَ مشاهدې استحقاق لري. دَ ده په مقابله کښې دَ لارډ جیفرے تنقید دے چې د خوشګوار متضاد هر اسم صفت پرې حاوی کېدے شي. دَ لارډ جیفرے خیال دَ پروفېسر سینټسبری په الفاظو کښې دا دے لکه چې "هر مصنف نقاد ته پړے په غاړه راوړاندې کېږی خو (صرف خاص رعایت) ئې دَ پانسی کېدو نه بچ کړی" دا خیال دَ پروفېسر سینټسبری دَ رائې مطابق چې څومره احمقانه دے دومره متکبرانه هم دے او لا تر اوسه متروک شوے نه دے. هم دَ دې دَ لاسه تنقید ته غبرګ نقصانونه رسېدلی دی. یو خو ئې هغه خلق دَ تنقید نه برګشته کړی دی کوم چې دَ تنقید مخالف نه وو او بله دا چې پخپله نقاد ئې هم دَ خپلو فرائضو په سلسله کښې ګمراه کړے دے. دَ دې نه هیڅوک انکار نه کوی چې ځنې صورتونو کښې دا نقادانه سخت ګیری جواز هم لري او نه به څوک دا خبره غلطه

وګڼی چې که کلانکاری همېشه دپاره غلط کار دے نو بې خایه رحمدلی هم هیچرې ښه کار نه دے. خو اوس مونږ لا په دې سوال څه بحث نه کوو. اوس مونږ صرف دَ دې خبرې په اهمیت زور اچول غواړو چې دَ نقاد دَ لیک روح دَ هغه دَ کتاب په خصوصیاتو کښې شامل کړې شي او دا روح چې په کومه طریقه دَ هغه په فېصلو اثر اچوی هغه دې دَ نظر لاندې وساتلے شي.

نُکتې

ا. تنقیدی ادب دَ ادب یو قسم دے. دَ شخصیت عناصر.

ب. دَ نقاد دپاره ضروری څیزونه. بصیرت، غیرجانبداری، علم.

ج. دَ نقاد دَ مطالعې په وخت کښې دَ غور قابل څیزونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

٤

دَ ادب دَ نورو قسمونو غُندې تنقید کښې به هم مونږ دَ هر لیکونکی په حقله دَ خپل علم دَ زیاتولو او یقینی کولو دپاره تقابلی مطالعه کوؤ. مونږ به دَ هغه کتاب دَ نورو نقادانو چې هم په دغه موضوع کتابونه، لیکونو، ادبی عهدونو یا دَ ادب په هم دغه قسمونو ئې لیکل کړی وی، لیکونو سره مقابله کوؤ. او په دې طریقه به دَ هر یو نقاد خصوصیت محسوس کوؤ، مونږ به صرف دې ته نه ګورو چې دوئ په نتیجو کښې اختلاف کړے دے او که اتفاق. مونږ به دَ هغه ذاتی رویه، موضوع ته دَ هغوی رسائی دَ مزاج تبدیلی سره په خنو خبرو زور اچول

او خنې نظر انداز کول، دَ هغوی طریقې، معیارونه، مزاج او ذوق هم یو بل سره مقابله کوؤ. دا ټولې خبرې دَ یو نقاد په انفرادی مطالعه نه شی کېدے. په دې طریقه به چې مونږ کومو نتیجو ته ورسو هغه نه یواځې خان له دلچسپې دی بلکه په دې وجه هم ډېر لوئے اهمیت لری چې دَ دغو نتیجو نه به مونږ دَ هر یو نقاد خصوصیتونه دَ نقاد کردار علم او مقاصد سره متعلق کولے شو.

مونږ چې څومره څومره دا تقابلی مطالعه کوؤ، نو دومره به مونږ ته په تنقیدی خیالاتو کښې اختلافات راڅرګندېږی او لکه چې اول عرض شوے دے مونږ ته به دا احساس وشی چې دا نقادان دَ ادب دَ بنیادی خبرو په حقله هم خپلو کښې متفق نه دی او دا هغه شے دے (لکه چې ما مخکښې هم عرض کړے دے) چې دَ تنقید دَ بې قدری او نفرت دپاره ذمه وار دے.

د تنقید برخلاف یو غټ دلیل دَ دې حقیقت نه پېښ کېږی چې معاصرانه تنقید هیچرې هم دَ یو تخلیق پحقله ښه یا بده داسې رائې نه ده ورکړې چې بیا وروستو نقادانو دَ هغې تردید نه وی کړے. *(ایډنبراریو یورز دَ کولرج مشهور نظم "کرستابل" دَ ورډزورته "ام مورتیلیټی اوډ" او دغسې دَ کیټس ټوله شاعری کړله آرنلډ دَ ورډزورته دَ نظریې قائل وه. خو دَ تېنی سن دَ شاعری ئې منمت کولو).*

اکثر حالاتو کښې دا تنقیدی اختلافات محض

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاتي وي که داسې وي نو دا اختلافات هم د دلچسپۍ څه عنصر لري. او مونږ له پکار دي چې ئې قبول کړو. خو دا اختلاف عام طور سره اجتماعي او ډلنيز هم وي. عام طور سره د يوې زمانې او نظريې په نقادانو کښې اتفاق رائې او د مختلفو زمانو او نظريو په نقادانو کښې د رائې اختلاف موندے شي.

د دې وجه هغه انحصار دے کوم چې د هرې زمانې ادب د خپلې زمانې په ژوند لري. تنقيد هم لکه د نور ادب په شان که يو خوا د شخصيت اظهار کوي نو بل خوا د خپلې زمانې روح هم په کښې صفا ځلېږي.

په دې طريقه زمونږ د مطالعې مرکز د انفرادي نقاد په ځائې د تنقيد تاريخي مطالعه شي. دا مطالعه هم ډېره دلچسپه ده ځکه چې د تنقيد تاريخ د داسې تبديليو د مثالونو نه ډک دے چې د انسان د ادب تصور، د ادب مقاصدو، د ادب اُصولو او معيارونو کښې راغلے دے.

د مختلفو نمائنده ليکونکيو په حقله په تنقيدي رائې کښې چې کومې تبديلۍ راغلي دي د هغې مطالعه هم ډېره دلچسپه ده. د دې سلسلې د ټولو نه روڼ مثال د شيکسپئير په حقله په تنقيدي رائې کښې اختلاف دے خو زه به د شيکسپئير په ځائې د جان بن ين John Bunyan مثال ورکړم. د اتلسمې صدۍ نقادانو د خپل کلاسيکي ذوق او د فن په حقله د خپلې تنګې نظريې په وجه د جان

بن ين د دې کتاب هډو څه نوټس وانه خستو او که چا پرې څه وليکل (لکه جانسن او سوفټ) نو هم ئې ورته ډېر سپک نظر وکړو. ينګ هيوم، برک او تر دې چې کوپر هم د ده غندنه وکړه. خو د نولسمې صدۍ په وړومبيو دېرشو کالو کښې دا رجحان ناڅاپه بدل شو او مونږ ميکالے د "پلګرمز پراګريس" په تعريفونو کښې مصروف وينو. او تر اوسنۍ زمانې پورې هم دغه رجحان دے او ګوس او سټوپ فورډ بروکس د جان بنيان په تعريفونو نه مړېږي. تنقيدي خيالاتو کښې د دې تبديلۍ وضاحت به مونږ څنګه کوؤ. دا د يو يا بل نقاد د ذاتي خوښې يا ناخوښې خبره نه ده بلکه په دې تبديلۍ کښې هغه ټول اثرات شامل دي چې يو نيم سل کالو کښې ئې ادبي طريقې او ذوقونه بدل کړه. د دې تبديلۍ ذمه وار د ادب نه بهر هغه ټول عوامل هم دي. چې د انګلستان د خلقو مذهبي او اخلاقي خيالات ئې بدل کړل او په دې طريقه ئې هغه اثرات پېدا کړه چې ادب ئې متاثره کړو. د ژوند او ادب شهود خپلو کښې يو تر بله داسې متعلق دي چې د جان بنيان په حقله د نقادانو په رائې کښې د دې تبديلۍ د وضاحت دپاره د انګرېزي ادب او انګرېزي سماج د دواړو د تاريخ د مطالعې ضرورت دے.

د تنقيدي رائې د ارتقاء دا تاريخ په دې طريقه د ادبي تخليق د تاريخ يوه حصه شي. مونږ د ټولې اتلسمې صدۍ د تنقيد د کلاسيکيت د دور نه د رومانيت د غلبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر وخته پورې د ادبي تاریخ یوه حصه ګڼو. د اګستن دور د مرکزي کردار الیګزنډر (پوپ) او د هغه د ادبي مقاصدو په حقله تنقیدي رائې کښې تدریجي تبدیلي او بیا د دې رائې مطلق استرداد داسې څیزونه دي چې مونږ ترې د ارتقائي دور TRANSITIONAL PERIOD د تاریخ په سلسله کښې ډېر کار اخستې شو.

د دې ثابتولو دپاره داسې نور هم ډېر مثالونه پیدا کېدے شي چې تنقیدي تاریخ د ادبي تاریخ نه صرف یوه حصه ضمیمه او تکمله وي بلکې زه خو به دا هم ووایم چې د ادب په حقله د تنقیدي رائې د بدلېدلو دا تاریخ د ادبي تخلیقاتو یو ډېر اهم تفسیر او تشریح هم وي. ادبي تاریخ کښې د تبدیلیو په اُصولو د خان پوهولو دپاره به مونږ خامخا د تنقیدي تاریخ نه استفاده کوؤ.

دلته د څنو اهمو خبرو تذکره ضروري ده. لکه چې ما مخکښې وښیلي دي. تنقید طبعي طور سره قدامت پسند وي. نقاد عام طور سره د ماضي نه رهنمائي حاصلوي. د زړو لارو نه د بغاوت ملګرتیا ډېره کمه کوي. څکه د تبدیلۍ هر دور کښې د تخلیقي او تنقیدي قوتونو تر مېنځه جګړه شوې ده. دا جګړه د هغه لوئي کشمکش یوه حصه ده چې د ژوند په هره شعبه کښې د اختیار او ازادۍ، جدت او روایت، انفرادیت او قانون او د زوړ او نوي تر مېنځه هر وخت روان وي. ادب کښې هم د ژوند د نورو

مېدانونو غُونډې کله د تنقید وار وي چې خلق په زړو لارو چارو روان وي او کله د تخلیق چې ناقراره تخلیقي قوتونه د خپل ځان د اظهار دپاره نوي مېدانونه لټوي. تنقیدي رائې چې سخته شي او مذهبي عقیدې ته ورسي نو بیا څه نه څه "بدعتونه" داسې شروع شي چې په یو دور کښې که وکړلے شي نو بل دور کښې ورته د قانون درجه ورکړلے شي. ادب کښې هم لکه د ژوند د نورو شعبو که یو طرف ته د اختیاراتو د ناجائز استعمال نه آمریت پیدا شي نو د ازادۍ غلط استعمال انارکي جوړه کړي. ادبي تاریخ نه دا ثابتېږي چې د تنقید په وجه د ادب مفادو ته نقصان رسیدلے دے خو د دې دا مطلب نه دے چې تنقید دې وغندلے شي. که د نقادانو منلے شوے وے نو نه به د شیکسپئیر ډرامې وے او نه به رومانی تحریک. خو د دې برعکس د دې نه به هیڅوک هم انکار ونه کړي چې که چرې د نقادانو د قانونونو خیال ساتلے شوے وے نو د شیکسپئیر د ډرامو او د رومانی تحریک څنې ډېر نمایان نقائص به هېڅ پیدا شوي نه وو.

دا خبره یاد ساتل پکار دي چې د ادبي ارتقاء په سلسله کښې تنقید بې د دې نه چې ادب ئې بې سره کېدو ته نه دے پرېښے یا ئې د ادب رهنمائي کړې ده نور خاص کردار نه دے ادا کړے. تنقید نه خو څه محرکات پیدا کړي او نه جدتونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنقید کله خو دَ یو نوی ادبی تحریک ملګرتیـا کړې ده او کله کله ترې مخکښې شوے هم دے خو عام طور سره تخلیق مخکښې او تنقید ورپسې . او چې کلـه دا ترتیب بدل شوے دے نو نتیجې نی څه ډېرې خوشګـوارې نـه وے ځکه چې دَ یو خاص نظام او قانـون مطـابق تخلیـق شـوی ادب کښې به خامخا تصنع او آورد راځی. تر دې حده چې که یو شاعر نقاد هم وی او شاعر هم، نو دَ هغه شاعری به هغه وخت ښه وی کوم وخت چې دې دَ خپل مـزاج او ذوق دَ اثر لاندې وی او دا خیال نې نه وی چې زه دَ یوې نظریې دَ اثبات دپاره شاعری کوم. دَ ورډزورتـه ، آرنلډ او والـټ وټ مین نومونه دې سلسله کښې دَ مثال په طور پېش کېـدے شی. نو ځکه عامه ادبی ارتقاء کښـې بـه تنقیـد خامخـا دَ تخلیق نه وروستو وی. دَ هر نوی ادبی تحـریک بـه خامخـا تنقیدی مخـالفت کېږی. خـو تنقیـد اخـر کښـې ځـان نـوی اُصولو او نوؤ نظریو سره اموخته کړی. او بیـا دَ نقـاد لویـو فرائضو کښې دا هم شامل شی چې دغه نـوی اُصـول جمـع کړی. دَ دغـه اُصولـو دَ بنیادونـو تحقیـق وکړی او دَ هغـې تشریح شروع کړی.

نُکتې

ا. دَ نقادانو تقابلی مطالعه.

ب. دَ لیکونکیو په حقله تنقیدی رائې کښـې تبدیلـی او دَ هغې جواز.

ج. دَ تنقید تاریخ دَ ادبی تاریخ حصه ده.

د. تنقید او تخلیق.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵

د تنقید منظمه مطالعه کښې چې د کومو خبرو خیال ساتل پکار دی د هغو په حقله ما خپلې معروضات پیش کړل اوس د تنقید عملی اړخ باندې بحث کول پاتې شو.

دې سلسله کښې دوه حقیقتونه نه شی نظرانداز کېدے. که یو طرف ته د ټولو جدیدو نظریو باوجود هم محاکمه تر اوسه د تنقید غرض ګڼل پکار دی نو بل طرف ته د دې محاکمې له کبله چې کومې نتیجې راوځي، هغه دومره متنوعې او غیر یقینی دی چې څه خاص فائده ترې نه ولاړیږی. د دې حقیقتونو په وجه که څوک دا وګڼی نو حیرانېدل نه دی پکار چې هر څو که نقاد ته په خپلې رائې د قائم پاتې کېدو حق دے او دا حق هم ورته شته چې څومره کولے شی خلق دې خان سره په خپله رائې کښې شریک کړی، خو هغه د مانتین په الفاظو کښې د هرې رائې دپاره هم د هغه وزن متضاده رائې هم وی. تنقید مجموعی طور سره یو داسې عمل دے چې خپل خان پخپله منسوخوی او د ادبی قدرونو د جوړولو په سلسله کښې په هیڅ فائده نه شی راتلې د نقاد تحکیم او د محاکمې د

قابلیت په حقله خو هر څوک خبرې کوی خو لوئے سوال دا دے چې آیا نقاد په ربښتونې معنو کښې حکم وی هم او که نه محض او محض یو "وکیل" وی.

په دې طریقه مونږ دې بحث ته راشو چې آیا ټول ادبی تنقید د ذریعې او نوعیت په لحاظ یو ذاتی شے وی او که نه؟ که زه د یو کتاب په حقله چې ما لُستلو یو رائې څرګنده کړم نو دا زما ذاتی رائې ده او بس. که یو بل سړے له ما نه متضاده رائې څرګنده کړی نو دا به د دوؤ لُستونکیو انفرادی رائې شی. که یو دریم لُستونکے راشی او د دې دوؤ کښې یو سره اتفاق وکړی یا دواړو سره اختلاف وکړی نو دا پرې دریمه انفرادی رائې شی. دا د تنقید په وړه پیمانه یو مثال دے. یو پېشه ور نقاد به پرې راپاڅی یوه خاصه ژبه او خاص اصطلاحات به استعمال کړی. د اُصولو معیارونو او حوالو یو انبار به ولګوی. خو دے به هم لکه د وړومبی لُستونکی د خپلې خوښې او ذوق نه خان نه شی خلاصولے او د ده د دې تنقید اصلی منبع به هم هغه ذاتی خوښه وی. اوس سوال دا پېدا کېږی چې آیا تنقید د ذاتی خوښې او ناخوښې او د نقاد د خودسری او تلون د اعتراضونو نه بچ کېدے شی. آیا تنقید د ذوق ذاتی خوښې یا ناخوښې (چې د هر نقاد د چُرت سره بدلیږی رابدلیږی) نه بغیر هم څه شے دے؟

پخپله په نقادانو کښې داسې ډېر خلق شته چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوی دا وائی چې مونږ که هر څو د اُصولو او معیارونو خبرې وکړو او د تنقید نه د ذاتی عنصر د لرې کولو هر څومره کوشش وکړو، تنقید بیا هم بنیادی طور سره یو داخلی او تاثری نوعیت لری. ځکه ښاغلے اینډرولینګ وائی چې د لُستلو قابل تنقید صرف هغه وی چې "د یو جدت پسند طباع او تعلیم یافته ذهن ردعمل د شهکارونو په حقله بیانوی". او د اناتول فرانس د وینا مطابق یو دیانتدار استاد له پکار دی چې د دې زړې خبرې چې "ښاغلیو! زه به نن تاسو ته د پیسکل، راسین یا شیکسپئیر پحقله څه وینا کوم". په ځائې دا ووائی چې "ښاغلیو! زه به نن تاسو ته د پیسکل، راسین یا شیکسپئیر په حقله خپل تاثرات بیانوم."

خو که مونږ لږ غور وکړو نو مونږ ته به ثابته شی چې په دې ذاتی تاثراتو او فېصلو کښې هم د قدروقیمت فرق وی ځکه چې دغو فېصلو کونکیو کښې هم د قدر و قیمت فرق وی.

هر لُستونکی ته دا حق دے چې د نورو خبرو غُندې د ادب پحقله هم خپله ذاتی رائې ولری. خو ادب کښې دا نه شی کېدے چې د یو لُستونکی رائې دې د بل لُستونکی د رائې سره په وزن کښې هم یو شان وی. د ښاغلی لینګ ډېرو ادبی خبرو او ډېرو ادبی رایو سره به سړے اختلاف وکړی خو دغه خبرې او رائې بیا هم د یو عام سړی د خبرو

او رایو نه د زیاتې توجه مستحقې وی ځکه چې دا د ښاغلی لینګ خبرې او رائې دی، چې هغه "یو طباع او تعلیم یافته ذهن" لری. دغسې که د ښاغلی اناتول فرانس په مقابله کښې یو بل سړے د پیسکل راسین او شیکسپئیر په حقله خپل تاثرات بیانوی نو مونږ به د اناتول فرانس خبرو ته ډېرې توجه سره غوږ ږدو. ځکه چې اناتول فرانس که مونږ ته هر څه وائی خو کم از کم مونږ په دې پوه یُو چې هغه د امتیازی بصیرت او پوهې خاوند دے او چې هغه مونږ ته کوم تاثرات بیانوی هغو کښې به دغه خاصیتونه خامخا وی. لارډ جیفرے د سکاټ په حقله یو مضمون کښې لیکی "هر کله چې د شاعری مقصد مُسرت ورکول دی نو یوه محفوظه وینا به دا وی چې هغه شاعری ښکلې وی چې د لُستونکیو ډېر تعداد ته په ډېر مقدار کښې مُسرت ورکوی" د لارډ جیفرے دا وینا د تردید دپاره هیڅ ثبوت ته اړه نه لری. دا کېدے شی چې سل کسان دې "ده ایبسنټ مائنډډ بیګر" (THE ABSENT MINDED BEGGAR) خوښوی او صرف د یو لُستونکی "لسی ډاس" (LYCIDAS) خوښ وی. د دې دا مطلب نه شو چې دا سل کسان به د دې نه هغه نتیجه راوباسی کومه چې تر دې لارډ جیفرے راوکښلې ده. زما په خیال به هیڅوک هم دا جرات ونه کړی چې د "بین تهم" (BENT HUM) فلسفه دې په ادبی مېدان کښې نافذه کړی. او

Pukhto.Net

(c) ketabton.com: The Digital Library

عامه خوښي يا شهرت دې د ادبي خوبيو معيار وګرځوي او دا دې ووائي چې يو ادب پاره يا يو تصوير يا يوه نغمه دې په دې ښه وګڼلې شي چې د تعليم يافته کمو کسانو په ځائې د غېر تعليم يافته ډېرو کسانو خوښه ده کوم خلق چې د ذوق د لامحدود "تنوع" قائل دي او دا وائي چې د ډېرو خلقو خوښ څيز به خامخا ښه وي. هغوی له د تنوع کېفيت او نوعيت هم منل پکار دي او بانده دي چې هغوی په تربيت يافته او غېر تربيت يافته او ښه او بد ذوق کښې په فرق ځان پوه کړي ځکه چې:

که از مغز دو صد خر فکر انسانے نمی آید

په ديو خبرو د غور په نتيجه کښې به يقيناً ځنې غلط فهمي چې د ادبي تنقيد په سلسله کښې پېدا کېږي لرې شي. دا صحيح ده چې دا خبرې په نقادانو کښې د اختلاف په مسئله څه رڼا نه غُرځوي. په دې مسئله به مونږ اوس بحث کوؤ. خو وړومبے د ادب په باره کښې د خپلو ذاتي رويو په حقله څه وئيل غواړو.

لکه څنګه چې ما مخکښې عرض وکړو که زه د يو کتاب د قدروقيمت په حقله يوه رائې ښکاره کړم نو دا محض زما ذاتي رائې ده او بس. دا رائې به زه لرم او پرې به قائم يم. که د دې رائې څه اهميت دے نو صرف دا چې دا د يو سړی د ذاتي ذوق ردعمل دے. خو دلته يو سوال پېدا کېږی چې د هغه له رويه د انفرادي ذوق په دې

حقيقت يوه نوې رڼا پرېوځي. آيا ما چې د دې کتاب په حقله کومه رائې قائمه کړې ده دا نه بدلېدونکې ده، زه ئې هم نه شم بدلولے؟ آيا دا يوه داسې رائې ده چې ما دپاره مکمل طور سره مطمئن کونکې ده. زه وايم چې دې کتاب ما له خوند راکړو خوشحاله ئې کړم يا درد ئې راته راوړسولو، او بس دغلته خبره ختمه شوه. خو آيا خبره رښتيا دغلته ختمېږی، نه هيڅرې نه. لکه چې سينټ بو وئيلي دي اصلي سوال دا نه دے چې آيا دې کتاب مونږ له خوند راکړے دے. خوشحاله کړی ئې يُو، يا ئې راته درد رارسولے دے. بلکه اصلي سوال دا دے چې آيا مونږ دغه خوند اخستو کښې خوشحالېدو کښې يا زهيرېدو کښې په حقه وو او که نه؟ سوال يواځې دا نه دے چې د يوې ادب پارې نه مونږ څومره حظ حاصلولے شو بلکې سوال د دغه حظ د اخستلو د جواز هم دے.

زمونږ خپلې ذاتي خوښې ناخوښې وی او که د دوئ تجزيه وشی نو دا به څرګنده شی چې د دوئ جرړې په مزاج کښې دومره ژورې ننوتې وی او دهني او اخلاقي عناصرو کښې چې کردار ترې جوړېږی، داسې انښتې وی چې قابو کښې ئې راوستل مشکل ښکاری نو لرې کول ئې ناممکن دی. ولې په دې خو هر څوک پوهېږی چې يو څيز خوښول يا زښتول يوه خبره ده او د دې خوښولو يا زښتولو په جواز مطمئن کېدل بالکل بيله خبره ده. اکثر خلق د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادب مختلفو اصنافو سره خپل تعلق څه داسې ګڼي چې بس خپله ذاتي خوښه او خوشحالي دَ ادب دَ سنجولو اکې يو معيار شماري او ځان په دغه فرق نه پوهوي: خو دا فرق چې محسوس کړې شي نو بيا دَ غور او فکر دپاره ډېر وسيع مېدان پېدا شي. مونږ په دې ښه پوه يُو چې کوم وخت مونږ دَ خپلې ذاتي خوښې يا ناخوښې په رڼا کښې په يو کتاب رائې ښکاره کوؤ او دا ذاتي خوښه نه سنجوؤ نو مونږ دَ کتاب نه زياته دَ خپل ځان په حقله رائې ښکاره کوؤ. په دې صورت کښې دَ ذاتي تاثراتو په حقله دَ اناتول فرانس هغه رائې بالکل معقوله ده. خو مونږ په دې هم پوهېږو (هر څو که دَ دې اعتراف دپاره لږ جرات پکار دے) چې په داسې رائې کښې مونږ خپلې کمې او خامې هم ښکاره کوؤ. مونږ دَ يو ادب پارې خوبۍ هغه وخت هم منو چې مونږ ترې حظ نه شو حاصلولے. داسې کېدے شي او هر وخت کېږي چې يوه ادب پاره دَ خپلو خوبيو په وجه مونږ ته خوشحالي، خوند يا درد راکولو کښې ناکامه شي يا کله کله دغه ادب پاره مونږ له زړه سترے کړي او مونږ ترې نفرت کول شروع کړو ځکه چې دَ ادب دَ عظمت نه حظ حاصلول دَ ډېر محنت کار دے. او دا کېدے شي چې دَ خپلې ناراستۍ، بې التفاتۍ يا دَ محنت دپاره دَ نه تيارېدو په وجه يا خو مونږ دَ دغه محنت کولو دپاره رضا نه يُو او يا دَ خوارۍ کولو قابليت نه لرو او مونږ دا ښه وګڼو چې

هغو کمترو او ټيټو ځيزونو ته توجه ورکړو چې دَ خپلې کمترۍ او ټيټوالي له کبله دَ پوهېدو او حظ اخستلو دپاره لږه خواري او لږ محنت غواړي. ولې که مونږ ادبي کلچر ته ژوند کښې څه سنجيده اهميت ورکوؤ، نو مونږ به محض دَ دې کمترو ځيزونو په توجه او لُستلو ځان نه مطمئن کوؤ. اوس که مونږ دا عادت جوړ کړو چې دَ خپلو لُستلو شوو کتابونو پحقله دوباره غور کوؤ او دا اراده کوؤ چې ځان به دَ هغو جذباتو نه چې دَ کتاب دَ مطالعې په وخت کښې مونږ کښې راپېدا شوی وی، لرې کړو نو دا ممکنه کېدے شي چې مونږ په دغو جذباتو تنقيدي نظر واچوؤ. دَ دغو جذباتو جائزه واخلو او دا فېصله وکړو چې آيا مونږ په دې مطمئن يُو چې دغه جذبات صحيح وو. او آيا مونږ چې کوم حظ دَ دغه کتاب نه حاصل کړے دے هغه په صحيح طريقه دَ ښو ځيزونو نه اخستل پکار وو او که نه؟ يو بل معيار هم شته او دا هغه معيار دے چې سوونه کاله اګاهو لان جائلے نس تجويز کړے دے. دَ لان جائلے نس دَ تجويز مطابق چې کوم کتاب مونږ دَ ډېر وخت دپاره لُولُو، خو دَ هغه کتاب په حقله دَ ډېر کم وخت دپاره مونږ فکر کولو ته مائل کېږو او دغه کتاب دَ مطالعې دَ وخت نه زيات خپل اثر زمونږ ذهن کښې نه شي قائم پاتې کولے نو پکار دا دی چې مونږ دا يقين وکړو چې که هر څو مونږ دَ دغه کتاب نه ډېر حظ اخستے دے بيا هم دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب دَ معمولي درجې کتاب دے. په دې طريقه مونږ ته دا صداقت روښانه‌ږي چې زمونږ ذاتي حظ او دَ ذاتي حظ په حقله زمونږ محاکمه جدا جدا څيزونه دي دا کېدے شي چې دا دواړه څيزونه کله کله خپلو کښې متفق شي خو دا هم کېدے شي چې کله کله پکښې اتفاق را نه شي. او چې کله پکښې اتفاق رانه شي نو پکار دا دی چې مونږ خپل فرض دا وګڼو چې دَ ذاتي حظ محاکمه په ذاتي حظ مقدمه کړو. او په دې سلسله کښې منظم کوشش وکړو. دا خيال لرل چې مونږ دَ خپلې خوښې او ناخوښې لکه چې څنګه دي دغسې قبولې کړو او يا دَ دغو خوښيو او ناخوښيو لاندې ادبي رائې قائموؤ. دا مطلب لري چې مونږ دې دَ تنقيدي قوت، بصيرت او خيرنې دَ ترقي په حقله ټول اميدونه قطع کړو. په ادب کښې لکه دَ ژوند دَ نورو شعبو مونږ ته دَ دې خبرې ډېر زيات ضرورت دے چې مونږ دې خان له دَ حظ حاصلولو په فن کښې تربيت ورکړو. اوس دا خبره واضحه ده چې تر څه حده پورې مونږ مجبور يُو چې د خپلو جذباتو نه بهر او دَ دې جذباتو دَ اثر نه آزاد څه داسې معيار تسليم کړو چې پرې دَ قدروقيمت اندازه ولګوو. زمونږ لوئے مقصد دا پکار دے چې دَ مطالعې په وخت کښې دغه معيار دَ نظر لاندې وساتو خپلې غلطۍ او کمۍ ومنو او دَ زړه دَ اخلاصه هغو څيزونو ته غاړه کېږدو، چې مونږ ئې دَ ډېرې توجه مستحق وګڼو او خان

ورو ورو دَ دغو څيزونو سطحې ته وچتوؤ او دغسې دَ خپلې محاکمې او دَ ذوق روزنه او تربيت وکړو، چا چې دَ دې مقصد لاندې مطالعه کړې ده او ورته دَ دې نتيجو تجربه شوې ده هغه به دَ دې نه انکار ونه کړي چې هر څو که دا ډېر لوئے دَ محنت کار دے خو ولې دَ دې محنت عوض هم ډېر زيات وي.

اوس دَ نقادانو په خپل مېنځ کښې دَ اکثرو خبرو په حقله دَ اختلاف مسئله دَ غور کولو دپاره پاتې ده. مونږ تر اوسه دَ تنقيد په حقله دغه انتها پسنده نظريه چې "تنقيد يو خان منسوخونکے عمل دے" په زړه کښې منو او دا وائو چې دَ تنقيد ټول تاريخ دَ جګړو، تضادونو، دعوؤ او ترديدونو دَ معيارونو دَ جوړولو او دَ ماتولو تاريخ دے. خو آيا زمونږ دا وېنا صحيح ده؟ آيا په ادب کښې دَ محاکمې نتيجې رښتيا هم هغه هومره متنوع، غېر يقيني او بې فائدې وي لکه چې عام طور سره وئيلے شي يا لکه چې عام طور سره په ظاهره ښکاري؟ دَ دې خواب دا دے چې هر څو که دَ تنقيد په حقله دغه انتها پسنده نظريه کښې تر څه حده صداقت شته، ولې کُلي صداقت نه لري. دا صحيح ده چې دَ تنقيد دَ افاديت برخلاف ډېر دليلونه پېش کېدے شي، خو ولې دا حقيقت هم دَ هېرولو نه دے چې که يو خوا تنقيدي تاريخ دَ ذوق دَ بدلېدو او دَ تنقيدي فېصلو دَ اوړېدو راوړېدو، واقعاتو او په بنيادي ادبي خبرو کښې دَ

(c) ketabton.com: The Digital Library

متضادو رایو او وېنا ګانو مثالونه پېش کوی. نو بل خوا په نقادانو کښې د مخصوصو شهکارونو د قدروقیمت پحقله د رائې مکمل اتفاق مثالونه هم ښیی. که تنقیدی رایو کښې اختلاف په ګوته کېدے شی او د هغه اختلاف په بنیاد لوېې لوېې دعوې جوړېدې شی، نو په دغو رایو او وېناګانو کښې اتفاق او یووالے هم د نظر نه لرې کول نه دی پکار.

په تنقیدی رائې کښې د دې اتفاق د معنٰی لټولو دپاره مونږ ته غور پکار دے. فرض کړئ چې ما د یو کتاب په حقله یوه رائې قائمه کړه اوس د دې رائې د اصلاح یا توثیق دپاره زه کوشش کوم او په دې سلسله کښې زه د بل چا د مدد ضرورت محسوس کړم او دا کتاب شپږو دوستانو ته پرله پسې په دې غرض ورکړم چې دوئ ما د خپلې دیانتدارانه رائې نه خبر کړی او دا دوستان هم داسې وی چې ما ئې محض د دې دپاره چې زما دا تجربه زیاته وسیعه او حقیقت ته ډېره نږدې شی، داسې انتخاب کړی دی چې هر یو په کښې د مزاج، د ژوند او ادب په حقله د خیالاتو او د طبیعت د تربیت په لحاظ د د بل نه مختلف وی او سره د دې هم زه د هر یو د رائې قدر کوم. دا شپږ دوستان چې ماته کومه رائې راکړی نو ډېر امکان د دې خبرې دے چې دا شپږ واړه رائې خپلو کښې مختلفې وی او سېوا له دې نه چې د انفرادی ذوق د اظهار

په حېثیت زما څه مدد وکړی نور څه فائده ترې ما ته نه شی حاصلېدې. خو فرض کړئ چې په دې شپږو رایو کښې چې د نظر د مختلفو زاویو په نتیجه کښې راپېدا شوی وی پینځه رائې په خپلو کښې د اختلاف باوجود هم عملی طور سره د کتاب د قدروقیمت په محسوس کولو کښې یو وی او د موضوع او اسلوب په یو شان خاصیتونو باندې پکښې زور اچولے شوے وی. نو په دې صورت کښې به زما دا احساس بالکل صحیح وی چې تر څه حده پورې د محض شخصیت او د طبیعت د مېلان عناصر دې رایو نه خارج شوی دی او چې څومره په دې خلقو کښې د ذوق د زیات اختلاف سره په رایو کښې زیات اتفاق وی دومره به زما دا احساس هم شدید وی. د هغه بل شپږم چې دوئ سره ئې اختلاف کړے دے د رائې به هم زه د دوئ هومره قدر کوم. خو چونکې د هغه برخلاف د دغو پینځو تنو د رایو وزن وی، نو ځکه به زه صرف هغه یو اختلاف کونکے وګڼم او ډېره اغلبه دا ده چې زه به د هغه په رائې چرته فارغ وخت کښې دا غور وکړم چې د ده د عدم اتفاق وجه څه ده؟ دلته به زه صرف د رائې د اتفاق په اُصولو کار شروع کوم او که دغه متفقه رائې زما د خپلې رائې سره مخالفه وی هم به زه دا ګڼم چې دا متفقه رائې د کتاب د خوبیو په حقله د رهنمایۍ کولو قابله ده.

د دې مثال نه مونږ په کومه نتیجه رسو. د دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپاره دَ څه خاص دلیل یا ثبوت ضرورت نشته، کومه تجربه چې ما په وړه پیمانه وکړه دا په حقیقت کښې په لویه پیمانه شوې ده او هغه خلقو دَ چا نه چې دَ باهمی اختلاف طمع کېدې په ډېرو معاملو کښې یوه متفقه رائې ښکاره کړې ده.

دَ دې مطلب دا شو چې دَ ادب دَ یو خاص مقدار په حقله دَ رائې ورکولو په باره کښې خو نه اوس مونږ صرف دَ انفرادی ذوق فېصلو ته پاتې شُو او نه دَ متصادمو نظریو تضادونو ته. دَ دې په ځائې اوس مونږ نه صرف دَ مختلفو کردارونو او علمی قابلیت بلکې دَ مختلفو قومونو، عهدونو او نظریو دَ نقادانو تر مېنځه دَ رایو اتفاق بیاموندو او دَ دغه اتفاق په مقابله کښې نور اختلافات څه خاص ځائې نه لری دَ دې نتیجه څه شوه؟ داسې ادب په کراتو دَ مختلفو او متنوعو ذوقونو دَ امتحان نه تېر شوے دے او هر نوی امتحان دَ دې ادب څه نوې ښکلا او پټ ښانست رابرڅېره کړے دے چې ذوقونو کښې دَ انقلابی تبدیلیو باوجود هم دې ادب خپل مقام بیلودے نه دے او دَ تنقیدی خاندانونو دَ عروج او زوال نه دا ادب هیڅ متاثره شوے نه دے. ځکه دَ دې ادب خوبی اوس محض ذاتی رائې ته پاتې نه دی. دَ دې عظمت منلے شوے دے. ځکه چې دَ داسې استقلال او دوام او دَ داسې دائمی او مستقل اثر وجه صرف عظمت کېدے شی.

ځکه دَ ادب په تاریخ کښې دَ زبردست اهمیت هغه خبره چې هیوم ورته دَ داسې کتابونو چې دَ وخت زمانې او طریقو تلون پرې څه اثر نه وی کړے او دَ جهالت او حسد باوجود هم ژوندی وو، مستقله ستائنه وائی. مونږ له تسلیمول پکار دی. دَ ایلیډ او اوډیسی مثالونه دلته بالکل په ځائې دی. هغه هومره چې دوه زره کالو اګاهو دَ ایتهنز او روم خلقو خوښولو نن هم په پېرس او لندن کښې مقبول دے. دَ آب و هوا، حکومتونو، مذهبونو او ژبو په تبدیلی دَ هغه شان کښې څه فرق رانغلو. دا الفاظ په ۱۷٤۲ کښې ونیلی شوی وو. خو حقیقت لا تر اوسه هم هغسې دے لکه چې دَ هیوم په ورځو کښې وه. دې نظمونو کښې دَ لُستونکیو نه فانی کېدونکې دلچسپی دَ دویْ دَ عظمت او برتری ثبوت دے او هم دغه خبره دَ یونانی ډرامې، دَ شیکسپئیر دَ ډرامو او دَ دانتے او دَ ملټن دَ تخلیقاتو په حقله هم صحیح ده. داسې کتابونه مونږ "کلاسیک" ګڼو ځکه چې دَ کلاسیک ساده تعریف دا دے چې هر هغه کتاب چې دَ وخت دَ امتحان نه تېر شوے وی او دَ خپل استقلال او دوام او دَ افاقی او دائمی زړه راکښون له کبله د خپل غېر فانی ژوند ضمانت ورکوی.

په دې ډول مونږ دَ ادبی تنقید هغه اُصول ومنو چې ورته "کواډ اُبیکو کواډ سیمپر کواډ اویب اومنی بس" Quod ubique quodsemper quod abomnibus وائی لکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لان جانئ نس وائي. "مونږ له عام طور سره هغه الفاظ په رښتونو معنو کښې وچت او اعلى (نوبل او سبلائم) منل پکار دي چې هغه هر چا له هر وخت خوشحالي ورکوي. ښکه چې که يو کتاب پخپلو ټولو لُستونکيو کښې يو شان تاثر پيدا کوي. هر څو که د دغو لُستونکيو پېښې، د ژوند طريقې، د هغوی ارمانونه او مقصدونه، د هغوی عهدونه يا ژبې بيلې بيلې او بدلې وی هم نو د داسې مختلفو لُستونکيو اجماع د دغه کتاب په حق کښې ظاهره شوې رائې نوره هم مضبوطوي".

زه د افاقيت د دې اُصولو د معنو وضاحت دپاره تفصيل نه پېش کوم او نه دې افاقيت سره څه داسې شرطونه تړل غواړم چې د هغو مطلب دا وی چې د دې افاقيت په بنياد کښې کوم صداقت پروت دے هغه دې د خپلې غلطې نظريې سره خلط ملط نه شي چې مونږ ئې اوس ذکر وکړو او مطلب ئې دا وه چې د ادب د قدوقيمت اندازه په لُستونکيو کښې د مقبوليت په بنا لګول پکار دي. دلې يوه نکته ډېره توجه غواړي. ادب کښې دا کوم افاقيت چې مونږ اوس بيان کړو د دې د ټولو نه لوئے خصوصيت هغه طاقت دے چې ادب ته غېر فاني ژوند او دوام بخښي. خو د دائمي ژوند دا طاقت په هغو خوبيو منحصر دے چې هغه د فوری او عام مقبوليت ورکونکيو خصوصياتو نه بالکل جدا وی. دا حقيقت ښې اهمې

نتيجې پيدا کوی -

د ژوند په هره شعبه کښې د بقا دپاره چې کوم جدوجهد کېږی د هغې لازمي نتيجه دا وی چې کوم څيز د باقی پاتې کېدلو ډېر استحقاق لری هغه پاتې شی او نور ورک شي. دې ته د "بقائے بهترين" اصول وائي. په دې جدوجهد کښې د هر وجود بقا هله ممکنه ده چې دغه وجود Organism خپل ماحول سره د تللو او د ځان بدلولو استعداد لری. هر کله چې يو وجود د بدلېدونکي ماحول سره خپل ځان بدلولو کښې پاتې راشي نو تباه او ورک شي څومره چې يو وجود وچت او ارفع وی دومره به هغه کښې دا استعداد زيات وی دا د علم حياتيات ډېر مشهور صداقتونه دی او زه ئې محض د دې دپاره ذکر کوم چې د دې صداقتونو د بقا سره او ښکه ادب کښې هم د بقائے بهترين د مسئلې سره تعلق دے. يو کتاب هم لکه د يو وجود په اول اول کښې محض په دې وجه کاميابېږی چې د خپل ماحول سره مطابقت لری. په بدلو الفاظو کښې به مونږ دا ووائيو چې دا کتاب د هغه زړه راښکون په وجه کاميابېږی چې دغه کتاب کښې د هغو لُستونکيو دپاره وی د کومو دپاره چې دا ليکلے شوے وی. او د دې کتاب د فوری مقبوليت او کاميابی اندازه د هغه دلچسپی او زړه راښکون نه لګول پکار دی کوم چې دے پيدا کوی. يو کتاب چې ډېرو لُستونکيو له خوند ورکوی نو دا ښکه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه دَ عوامي ذوق مطابق وي. دَ هغه وخت دَ ذوق اظهار هم کوي او دَ هغه څيزونو متعلق وي چې عوام پرې فکر او بحث کوي او کتې متې داسې وي چې عوام ئې لُستو ته نه صرف بالکل تيار وي بلکې خواهشمند ئې هم وي. خو دا هم کېدے شي چې فوري مقبوليت او کاميابي ورکونکے دا مطابقت محض هغو حالاتو سره مطابقت وي چې عارضي او مقامي حېثيت لري. که داسې وي نو چې دا چپه تېره شي او عوام په هغو څيزونو کښې چې دَ دوئ په ذکر او فکر غالب وو دلچسپي اخستل پرېږدي نو کتاب زوړ او متروک شي او بيا ئې څوک نه لولي. او ډېره اغلبه ده چې که بيا دَ دغه کتاب سره څوک څه کار هم لري نو هغه دا چې دوئ په هغه جوش و خروش حېراني ظاهروي کوم چې دوئ په اول کښې ښکاره کړے وه. هره فن پاره به چې محض دَ خپل وخت پېداوار وي. خامخا ژر وي که پس هم په دغه وجه ورکېږي خکه چې دا دَ کوم مذاق او طريقو نه روزنه مومي دَ هغو دَ ختمېدو نه پس چې دې کښې دا خوبي پاتې نه شي چې نوي مذاق او طريقو سره وچلېږي نو دا هم ختمه شي. په دې طريقه هم هغه وجه چې دې لره ئې مقبوليت ورکړے وه دَ دې دَ مرګ باعث وګرځي. او داسې ډېر کتابونه شته چې څه وخت ډېر مقبول وو خو ورپسې راتلونکې نسل هډو پېژندل هم نه. ولې خنې داسې کتابونه هم شته لکه چې ما ئې مخکښې ذکر وکړو چې په هغو

کښې دا خوبي ده چې دَ طريقو، ذوق او تېر دې حده چې دَ تهذيبونو تبديلي هم دَ هغوي ژوند متاثره نه کړو او تر اوسه ژوندي دي دا ولې؟ دا خکه چې دغو کتابونو کښې دا استعداد وه چې زمونږ دَ اخلاقي او ذهني ژوند هر وخت بدلېدونکيو حالاتو سره خان بدل او برابر کړي. دېو کتابونو کښې دَ خپل عهد دپاره هم يو پيغام او معنيٰ وه او زمونږ دپاره هم پکښې پېغام شته. دا کتابونه به هم تر څه حده دَ خپل وخت پېداوار وو او څه خو پکښې يقيناً وو خو دَ دوئ دَ دې دائمي ژوند سبب دا نه دے چې دوئ دَ خپل وخت سره مطابقت لرلو بلکې سره دَ دې هم چې دَ خپل وخت پېداوار وو دا کتابونه ژوندي پاتې شول دَ دوئ دَ دې دائمي ژوند وجه دا ده چې هر څو که دوئ مقامي او عارضي دلچسپي لرلې بيا هم په دوئ کښې هغه عناصر موجود وو چې دَ دې مقامي او عارضي زړه راښکون دَ ختمېدو نه پس ئې هم دَ خوشحالولو او متاثره کولو قوت لرلو. او دلته دَ حياتياتي شهود او ادبي شهود تر مېنځه يو والے جزوي طور سره ختم شي خکه چې کوم ادب دَ طريقو او ذوق او دَ تهذيبونو دَ بدلېدو باوجود هم ژوندے پاتې کېږي نو دَ هغې وجه دا نه وي چې دغه ادب خان دَ ژوند، فکر او وېنا نوؤ طريقو سره بدل کړي. بلکې دَ ابتدا نه هغه څيزونه چې انساني تجربې او فطرت کښې بنيادي حېثيت لري ده کښې شامل وي او ده ورسره خان برابر کړے وي. او داسې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ادب دَ زمان او مکان دَ قېد نه وچت حالاتو سره دَ برابرېدو استعداد لري. دا يقيني خبره ده چې داسې ادب هغو خلقو پېدا کړے وي چې بغېر دَ يو څو کسو نه پکښې دَ هيچا هم راتلونکيو نسلونو ته يا دَ ژوند هغو څيزونو ته چې دائمي او مستقل وي فکر نه وو بلکې ټوله توجه ئې دَ خپلې زمانې اولس، حقيقتونو او مسائلو ته وه. ځکه دَ داسې ادب په جوړښت کښې اکثر عارضي او مقامي عناصر داخل شوي دي ولې دَ دې کتابونو يو خصوصيت دا دے چې دوئ کښې مقامي او عارضي مضامين هم په داسې بصيرت او استاذئ ترلي شوي دي چې دوامي او افاقي حېثيت ئې اختيار کړے دے. دَ هيروډوټس په حقله وئيلے شي چې هغه کښې دا استاذي وه چې هغو څيزونو کښې ئې دلچسپي اخسته چې درويشتو سوؤ کالو پورې دَ خلقو دلچسپي پکښې قائمه وه. دا خبره صرف دَ تاريخ دَ دې باني په حقله صحيح نه ده بلکې دَ هغو ټولو ليکونکيو په حقله رښتيا ده چې دَ دائمي ژوند کتابونه ئې ليکلي دي. ځکه چې دَ دوئ دا کتابونه نه دَ دې وجې نه دَ زمانې سره زاړه شو او نه ئې تنوع دَ کثرتِ استعمال په وجه ختم شو چې دوئ پکښې دَ هغو څيزونو بيان کړے وو، چې افاقي او دائمي طور سره زړه راښکون لري. دوئ دَ خپل بصيرت، پوهې او زور دَ اظهار دپاره هغه څيزونه منتخب کړي وو چې هغه هر وخت او هر ځائې کښې دَ

انساني ژوند مشترک بنيادونه دي لکه انساني تجربې اغراض، جذبې، کشمکش، خوشحالي او غم وغېره، کوم څيزونه چې عارضي وي، يعنې هغه څيزونه چې دَ ژوند بهرني پيکر او دَ هغه زمانې او معاشرې حالاتو سره تعلق لري چې دے ترې پېدا شوے وي نو داسې څيزونه به په يو عظيم کتاب کښې هم مونږ دپاره هم هغسې زړه راښکون لري لکه چې هم دغه څيزونه په هره بله ادب پاره کښې زمونږ دپاره لري. خو ولې چې هرکله مونږ دَ دې عارضي څيزونو دَ لاندې ژور لاړ شو نو مونږ به په دې پوه شو چې دَ دې کتاب دَ غېر فاني ژوند وجه دَ ژوند ضروري او پائيدار څيزونو سره دَ چلېدو دَ استعداد قوت دے چې دا کتاب ئې لري. مونږ چې دَ ايوب عليه السلام کتاب، ډيوائن کامېډي، پيراډائز لاسټ، دَ هومر نظمونه او دَ شکسپيئير ډرامې لولو او دې ته ګورو چې بغېر دَ ژوند دَ ضروري او پائيدارو څيزونو نه زمونږ او دَ دوئ ترمېنځه څومره فاصله ده نو مونږ ته دا رامعلومه شي چې دَ دنيا په عظيم ادب کښې هغه کوم شے دے چې دَ وخت دَ تباه کونکيو اثراتو نه ئې دا ادب بچ ساتلے دے.

په ادب کښې دَ بقائے بهترين په دې مسئله دَ دې طويل بحث په رڼا کښې مونږ له پکار دي چې په دې پوه شو چې داسې ادب په يو لوئے مقدار کښې شته چې هغه دَ ذاتي رائې دَ حدودو نه بهر ګڼل پکار دي او چې عظمت

(c) ketabton.com: The Digital Library

نې منلے شوے دے.

دَ ادب دَ عظمت یعنې دَ ادب دَ پائیدارئ او دوام دَ سوال خواب خو دَ وخت امتحان ته پرېښول پکار دی خو دَ هغه ادب په حقله به مونږ څه وایُو چې لا دا امتحان به پرې نه وی تېر شوے. مونږ دا پېشگوئی نه شو کولے چې دَ وخت دَ امتحان نتیجه به څه وی او نه په یقین سره دا وېنا کولے شو چې دا کوم کتاب چې اوس ډېر مشهور دے که لکه دَ شکسپئیر دَ ډرامو درې سوه کاله پرېښودې شی نو بیا به ئې څه حال وی. ولې دَ عارضی او دائمی دلچسپئ تر مېنځه بېلتون خو ممکن دے او مونږ دَ وختی کامیابئ او دَ هغه کامیابئ چې دَ پائیدارئ امکانات لری ترمېنځه فرق خو کولے شو. دا وېنا لږه گرانه ده چې کوم څیز مونږ دپاره شدید زړه راښکون لری هغه به زمونږ دَ زمانې نه پس دا زړه راښکون بائلی. خکه چې نن مونږ ته کوم څیز ضروری ښکاری هغه به مونږ خامخا افاقی او دائمی گڼو. نو له دې کبله مونږ دَ ماضی قریب دَ ادب او دَ خپل معاصر ادب په سلسله کښې بیا هغه خپلې رائے او دَ نقاد رهنمایئ ته پاتې شو. ولې دا خبره یاد ساتل پکار دی چې داسې ادب چې هغه دَ هغه ژوند نه زرغونېږی چې مونږ ئې تېروؤ دَ ماضی دَ عظیم ترین ادب نه بالکل مختلف زړه راښکون لری. او دا زړه راښکون په څنو حېثیتونو کښې ډېر ژور او ډېر تېز وی. هغه کتابونه هم

چې محض عارضی حېثیت لری زمونږ توجه خان ته راکاږی خو هر څو که مونږ دَ خپلې زمانې ادب کښې دَ دلچسپئ په اخستلو کښې په حقه یُو بیا هم زمونږ فرض دا پکار دی چې دَ دې خبرې بنیادی اهمیت تسلیم کړو چې مونږ له دَ نوې زمانې کتابونه دَ اضافی اقدارو په رڼا کښې لُستل پکار دی او زمونږ خواهش همېشه دپاره دا پکار دے چې تر څو ممکنه کېدے شی په اصلی او جعلی ادب کښې فرق وکړو.

او دلته زما دا خیال دے چې دَ کلاسیکی ادب علم مونږ ته ډېر لوئے عملی مدد راکولے شی. که چرې په دغه ادب کښې مونږ ادبی عظمت موندے او تسلیم کړے وی او که چرې په دې وجه دا ادب یوه درجه او پایه لری نو پکار دی چې مونږ ئې دَ معیار په حېثیت استعمال کړو. دَ دې نه زما مقصد دا نه دے چې مونږ دې کلاسیکی ادب په هغه طریقه معیار وگرځوُ په کومه سخته او درشته طریقه چې دَ اوولسمې او اتلسمې صدئ انگرېزی نقادانو یونانی او لاطینی کلاسیکی ادب معیار گرځولو او نه زما مقصد دا دے چې مونږ دې دغه کلاسیکی ادب نه دَ قواعدو او قانونونو دَ راوېستلو کوشش وکړو. زه دا هم نه وایم چې مونږ دې دَ طبعزادئ Originality او تجربو دَ مخالفت دپاره یا دَ دې دپاره چې دَ خپلې زمانې دَ ادب لارې متعینې کړو. دغه کلاسیکی ادب بې ځایه استعمال کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما دَ دې وېنا نه دا نتيجه راوکښل چې ګنی دَ ماضي عظيم ترين ادب دې دَ جديد او دَ مستقبل دَ ادب دپاره دَ نمونې په طور استعمال کړے شي. زما دَ هغو دلائلو روح سره سمون نه خوري چې ما په دې مقاله کښې پېش کړي دي. زما دا دعویٰ ده چې رښتينے ادب هغه وي چې هغه دَ بل ادب نه، نه بلکې دَ ژوند نه پېدا شوے وي او دَ ساهو او دَ ژوندي ادب دپاره به يوه نمونه هم کافي نه شي. که يو خوا ته مونږ له دَ هم عصر ادب په حقله دَ عوامو او بې انصافو نقادانو په مبالغه آمېزو بيانونو تکيه نه دي کول پکار نو بل خوا مونږ له دا هم ګڼل نه دي پکار چې بس ادب کښې چې څه وو هغه وشو او زمونږ وخت او وطن کښې به بل ادبي پېغمبر نه پېدا کېږي او دَ کلاسيکي شهکارونو نه پس نور ادب پېدا کېدل ناممکن دي. زه چې دا وايم چې مونږ دا مستند شهکارونه معيار ګرځولے شو نو زما مقصد فقط او فقط دا دے چې چونکې دَ دې شهکارونو خوبۍ اوس يو حقيقت شوے دے او څکه چې دَ دوئ عظمت منلے شوے دے. مونږ دَ دوئ دَ تجزيې نه کم از کم هغه څيزونه راوکښلے شو چې دَ ادب دَ عظمت او ښکلا اجزا دي. او په دې طريقه حاصل شوے علم هم دَ دغه قسم دَ ادب دَ خيرلو دپاره په عملي طريقه استعمالولے شو. داسې مونږ به بيا هغه نکتې ته چې ذکر ئې تېر شو راورسو او هغه دا چې په يو نظم، ډرامه، يا

ناول دَ محاکمې کولو دپاره يا دَ دغو څيزونو اصلي خوبۍ کتلو دپاره دا ضروري ده چې سړے دې دَ دنيا دَ بهترينې شاعرۍ عظيمو ډرامو او ناولونو ژور علم لري. مونږ چې دا تقابلي مطالعه کوؤ نو دا هيڅ ضروري نه ده چې مونږ دې دَ دې دپاره څه رسمي طريقې اختيار کړو. زمونږ ټوله دلچسپي دَ تورو په ځائې په روح او مغز کښې پکار ده او مونږ دپاره دا کافي ده چې خان پرې پوه کړو چې دَ عظيم او ښه ادب سره زمونږ پېژندګلو به زمونږ دَ ښه او بد احساس تېزوي. دَ ميتهيو ارنلډ دَ شاعرۍ په سلسله کښې د محک نظريه Touch Stone. هغه نظريه چې دَ هغې ماتحت مونږ له دَ منتخبو شعرونو او جملو په ذريعه په ادب دَ وچتې فنکارانه خوبۍ موجودګي يا غېر موجودګي خيرل او هره شاعري دغه معيار ته مخامخ کول پکار دي که هر څو عجيبه عجيبه ښکاري ولې دَ دې لاندې چې کوم خيال دے هغه بالکل درست او نتيجه خېز دے دَ ښکلا دَ معيارونو او دَ قانونونو په حقله مجردې نظرېې زمونږ ذوق او خوبيو سره بلدولے او زمونږ محاکمې دَ دغو خوبيو دَ محسوس کولو دپاره روزلے نه شي. بلکې دَ دې دپاره پکار دا ده چې مونږ تر څومره حده چې ممکنه وي او په څومره اخلاص چې ممکنه وي خان دَ دنيا دَ عظيم ادب سره بلد کړو.

څومره چې دَ ادب دَ خيړنې دا مسئله ګرانه ده، او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خومره سطحي طور سره چې مونږ پرې بحث کوو نو دَ لُستونکیو طمع به دا وی چې کم از کم اخر کښې خو به مونږ په څو مثبتو نتیجو ورسو.

یو فرانسیسی نقاد وئیلی دی چې دَ تنقید رښتینے مقصد دا دے چې ادب دَ دې ظالمانه خیال نه ازاد کړی چې دَ ذوق په حقله هډو جګړه پیدا کېږی نه. دَ دې مقصد حصول ډېر ناممکن ښکاری. تنقید سائنس کېدے نه شی مونږ دې نه دَ علم نباتات داسې قسم هیڅکله نه شو جوړولے چې دَ هغې تعلق انسانی تخلیق سره وی. مونږ دَ ارنلډ غُندې څیزونه هغسې لیدل غواړو لکه څنګه چې وی خو دا تشې خبرې دی څیزونه لکه څنګه چې دی هغسې لیدل ناممکن دی. ځکه چې مونږ هر شے په خپل ذهن کښې وینو او ذهنونه او مزاجونه یو شان نه وی. مونږ به خامخا دا څیزونه دَ خپلو مزاجونو او کردارونو په ماحول کښې وینو. مونږ زیات نه زیات دا کولے شو چې دَ خپلو ذهنونو نه تعصبات لرې کړو او خپلې همدردی، رجحانات او مېلانات سمولے شو او بس. ادب دَ شخصیت نه پیدا کېږی او شخصیت باندې اثر اچوی او ډېرو موضوعاتو سره په مختلفو صورتونو کښې خپل تعلق څرګندوی. دَ ادب هډو مقصد دا دے چې همدردی پیدا کړی او جذبات او احساسات راولړزوی. په دې طریقه دَ ادب تعلق بدلېدونکیو عناصرو سره وی او ځکه دَ دې رد عمل کښې هم تنوع

پکار دے. مونږ دَ تنقید نه انفرادی عناصر نه شو وکښلے او مونږ له پکار دی چې هغه فرقونه او اختلافونه قبول کړو چې په یو شهود دَ ډېرو ذهنونو دَ کار کولو په نتیجه کښې پېدا کېږی. دا بده خبره نه ده بلکې ښه ده ځکه چې په ادبې تنقید کښې یو بې رنګه شان یو والے او هم اهنګی راتلل ممکن نه دی. ولې هر څو که دَ دې خبرې دَ اخری تجزیې په صورت کښې مونږ دَ ادبې تنقید دپاره بیا خپل ذوق او محاکمې ته پاتې شُو خو دا یو ډېر لوئے حقیقت دے چې په دې طریقه مونږ دَ خپل ذوق روزنه او تربیت کولے شو او دَ فېصلې قوت دَ یو نظام لاندې راوستے شو. په دې طریقه مونږ دَ ادبی څېړنې دَ مسئلې په سلسله کښې کم از کم یو عملی اُصول بیاموموو.

که مونږ دا خواهش لرو چې خپله ادبی مطالعه دَ محفوظ کېدو دپاره او ژوند کښې په کار راتللو دپاره استعمال کړو نو دغه عملی اُصول یقینی طور سره زمونږ رهنمائی کولے شي.

نُکتې

۱. ذاتی او انفرادی تنقید
۲. دَ لینګ او اناتول فرانس نظریات
۳. د نقادانو اجماع

(c) ketabton.com: The Digital Library

دَ قلندر مومند ريسرچ سېل

لهٔ خوا چاپ شوي کتابونه

- رڼائي دَ قلندر مومند شعري مجموعه
- دَ تاريخ ژړا (تاريخ گوئي) دَ مشتاق مجروح يوسفزي
- ميزان دَ قلندر مومند مقالې
- تنقيد قلندر مومند

راروان كتابونه

- دَ قلندر مومند کليات
- دَ قلندر مومند خطونه
- دَ صاحبزاده فيضي شاعري
- دَ پښتو لغت
- پهٔ قلندر مومند دَ زبير حسرت دَ پي اېچ ډي مقاله

Pukhto.Net پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنقید

لیك
ولیم هنری هډسن

ترجمه
قلندر مومند

Pukhto.Net
پښتو

قلندر مومند
ریسرچ سیل

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library